

Om möjligheter för unga arbetslösa genom företag inom den sociala ekonomin

**Entreprenörskap
& Företagande**

inom social ekonomi

En rapport som beskriver dagens möjligheter för unga arbetslösa att etablera sig i arbetslivet via arbetsintegrerande sociala företag samt förslag på hur fler skulle dra nytta av en satsning på sådana företag.

"Vi kan vara oss själva på jobbet".

TEMAGRUPPEN UNGA I
ARBETSLIVET

Förord

Under åren från 1990-talet och framåt har antalet arbetsintegrerande sociala företag ökat. Då fanns det ett fåtal sociala arbetskooperativ, nu finns det över 300 arbetsintegrerande sociala företag i landet. Den Europeiska socialfonden, ESF, har stött denna utveckling på olika sätt. Inom ramen för Svenska ESF-rådets Equalprogram 2000 – 2006 genomfördes en särskild satsning på arbetsintegrerande sociala företag, ASF. Även under programperioden 2007-2013 har det getts stöd för att starta, synliggöra och kompetensutveckla kring socialt företagande med socialfondsmedel. Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi har haft ett särskilt uppdrag att följa dessa initiativ under programperioden. Även Temagruppen Unga i arbetslivet har närmat sig de arbetsintegrerande sociala företagen – med ett ungdomsperspektiv. Det gemensamma intresset för företagande inom den sociala ekonomin och arbetslösa ungdomar bär vidare in i strukturfondsperioden för 2014 – 2020. Arbetslösa ungdomar eller unga som riskerar långvarig arbetslöshet är en av de främst prioriterade målgrupperna i den Europeiska socialfonden under programperioden 2014 – 2020. Även företagande inom den sociala ekonomin och arbetsintegrerande sociala företag fortsätter att vara ett verktyg mot arbetslöshet som den Europeiska socialfonden vill stödja och utveckla.

Denna rapport är resultatet av ett gemensamt arbete för att lära sig mer om nuläget när det gäller arbetsintegrerande sociala företag och unga samt försöka kartlägga hinder och utvecklingsmöjligheter inför framtiden.

Temagruppen Entreprenörskap och Företagande har genomfört en enkät och telefonintervjuer bland etablerade arbetsintegrerande sociala företag om i vilken omfattning de innefattar ungdomar i sitt arbete och vilka hinder de ser för att utöka sin verksamhet för unga.

Temagruppen Unga i arbetslivet har i samband med en undersökning riktad till ungdomsprojekt med stöd från Socialfonden frågat efter erfarenheter av samarbete med ASF. De bidrar i rapporten med resultaten från undersökningen och sina kunskaper om ungdomar i arbetslöshet samt med reflektioner och förslag. Temagruppen Unga i arbetslivet menar att arbetsintegrerande sociala företag är intressanta som ett alternativ och komplement till befintliga offentliga arbetsmarknadsåtgärder – ofta med ett tydligt gräsrotsperspektiv och drivna av målgrupperna.

Tillsammans konstaterar Temagrupperna att rapporten visar på möjligheter – men också behovet av ett fortsatt utvecklingsarbete kring ungdomsperspektivet och de arbetsintegrerande sociala företagen, för att förbättra möjligheterna för såväl arbetslösa ungdomar som de arbetsintegrerande sociala företagen.¹

Susanne Zander

Ordförande för Temagruppen Unga i arbetslivet

Eva Nypelius

Ordförande för Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi

”Arbetsintegrerande sociala företag är intressanta som ett alternativ och komplement till befintliga offentliga arbetsmarknadsåtgärder”

¹ Rapporten har sammanställs av Ragnar Andersson. Analysansvarig för Temagrupp Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi.

Innehåll

EU om ungdomsarbetslöshet och företagande inom den sociala ekonomin	4
Arbetsintegrerande sociala företag i Sverige och unga arbetslösa	14
Svenska exempel	27– 31
Diskussion och förslag	32

EU om ungdomsarbetslöshet och företagande inom den sociala ekonomin

Den växande ungdomsarbetslösheten i EU har lett till ökade satsningar på åtgärder för att bekämpa densamma. Här beskrivs först kortfattat utvecklingen. Därefter beskrivs fenomenet sociala företag och hur EU arbetar för att utveckla dessa. Några relevanta begrepp definieras och så presenteras några exempel på sociala företag som arbetar med ungdomar i Europa. Genomgången visar att det finns goda erfarenheter av sociala företag i arbetet med att ge ungdomar möjlighet till arbete och försörjning.

Ungdomsarbetslösheten i EU

EU befinner sig i en ekonomisk kris som har drivit upp ungdomsarbetslösheten. I mars 2013 var denna 23 procent av arbetskraften i genomsnitt, men variationerna var stora mellan de 27 EU-länderna.² Den högsta ungdomsarbetslösheten uppmättes i Grekland (59 procent), Spanien (55 procent) Italien (38 procent) och Portugal (38 procent). I Sverige låg den cirka en procent högre än genomsnittet för EU-länderna.³ Nu är 7,5 miljoner européer mellan 18-24 varken anställda, i utbildning eller i fortbildning. De är med EU-terminologi så kallade NEETs (Not Employed, not in Education and not in Training).⁴ Den svåra situationen har lett till att frågan var den viktigaste på EU:s toppmöte i juni 2013 och kommissionen uppmanar till ytterligare insatser mot ungdomsarbetslöshet.

Vad är EU:s övergripande mål?

Europeiska kommissionen har tagit fram en rad förslag för att ta sig ut ur den ekonomiska krisen och minska ungdomsarbetslösheten vilka presenteras i EU:s 2020-strategi. Fokus i 2020-strategin ligger på att komma ur den ekonomiska krisen. EU:s stats- och regeringschefer har enats om ett nytt ramverk för att skapa långsiktigt hållbar tillväxt och fler jobb i hela unionen. Detta ramverk bygger på tre övergripande prioriteringar⁵ och fem mål som slagits fast på EU-nivå⁶. Målen ger en allmän bild av var EU vill befinna sig vid år 2020. Målen omvandlas till nationella mål så att varje medlemsland kan följa sina egna framsteg. Tre av Sveriges nationella mål är direkt relevanta för ungdomsarbetslösheten. Dessa är:

”Tre av Sveriges nationella mål är direkt relevanta för ungdomsarbetslösheten”

- **En sysselsättningsgrad över 80 procent för personer mellan 20-64 år till år 2020.** Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden såsom unga och utrikes födda.

² Idag är det 28 länder. Kroatien har gått med under 2013 men var inte inkluderad när mätningen gjordes.

³ Källa: Eurostat refererat i Europeiska kommissionen memo Bryssel den 28 maj 2013 ”EU-åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Det finns samtidigt en diskussion om hur stor den ”verkliga” ungdomsarbetslösheten är som pekar på att den gällande definitioner leder till en överskattning av gruppen som arbetssökande.

⁴ Europeiska kommissionen: EU measures to tackle youth unemployment. June 2013.

⁵ De tre prioriteringsområdena är smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla.

⁶ EU:s fem övergripande mål är:

1) En sysselsättningsgrad på 75 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 år.

2) Att förbättra villkoren för forskning och utveckling.

3) Att minska utsläppen av växthusgaser med 20 procent och uppnå energi- och klimatmålen 20/20/20.

4) Att antalet elever som i förtid avbryter sin skolgång inte ska överstiga 10 procent.

5) Att främja social delaktighet, framför allt genom fattigdomsminskning, genom att sträva efter att åtminstone 20 miljoner människor ska komma ur fattigdomen (EU:s 2020-strategi).

- **Att öka den sociala delaktigheten** ⁷ genom att minska andelen som är utanför arbetsmarknaden (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjuk-skrivna till under 14 procent år 2020.

- **Att andelen 18-24-åringar, som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar, ska vara mindre än 10 procent år 2020.** Dessutom ska andelen 30–34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning uppgå till 40-45 procent år 2020.

I 2020-strategin lyfter EU fram företagande som nyckeln till smart och hållbar tillväxt för alla. Därför finns det flera initiativ kring entreprenörskap och egenföretagande - där EU lyfter fram att de sociala företagen ska vara en viktig del.

Vad gör EU för att minska ungdomsarbetslösheten?

EU föreslog december 2012 ett paket för ungdomssysselsättning, det så kallade ungdomssysselsättningsinitiativet. Kommissionen har också beslutat om ett krisstöd till tre av Sveriges regioner som har en ungdomsarbetslöshet på över 25 procent. Arbetslösa ungdomar i mellersta Norrland, norra Mellansverige och Sydsverige kommer att få ta del av ett stöd på 780 miljoner kronor under 2014-2015. Dessutom måste staten och regionerna själva skjuta till ytterligare en tredjedel, så totalt handlar det om över en miljard kronor i stöd till att minska ungdomsarbetslösheten. Pengarna ska bland annat bidra till att genomföra ungdomssysselsättningsinitiativet. Följande åtgärder har beslutats:

- **Genomförandet av en ungdomsgaranti.** Garantin går ut på att ge alla ungdomar upp till 25 år erbjudande om jobb, vidareutbildning, lärlingsutbildning eller praktik senast 4 månader efter att de har avslutat sin formella utbildning eller blivit arbetslösa. En rad åtgärder inom ungdomsgarantin kan beviljas stöd genom Socialfonden (se nedan). Exempelvis är rekommendation 14 i ungdomsgarantin att uppmuntra skolor och arbetsförmedlingar att främja och tillhandahålla fortsatt vägledning om entreprenörskap och egenföretagande för ungdomar.

- **Investeringar för att skapa möjligheter för ungdomar på arbetsmarknaden** genom Europeiska socialfonden (ESF). Under perioden 2014-2020 är de Europeiska struktur- och investeringsfonderna centrala när det gäller att finansiera insatser som stödjer ungdomar och att genomföra ungdomsgarantin. Enligt ett meddelande från kommissionen är utformningen av nästa generation operativa program en möjlighet att inrikta de nya programmen i enlighet med vad som anges i de landspecifika rekommendationerna.⁹

- **Tidigareläggande av ungdomssysselsättningsinitiativet.** Sysselsättningsinitiativet ska inriktas på enskilda ungdomar i åldersgruppen 15-24 år som inte har arbete eller deltar i utbildning samt komplettera det stöd som ges via ESF för att genomföra ungdomsgarantin. Ett förslag är att ungdomssysselsättningsinitiativet ska koncentreras till regioner med en ungdomsarbetslöshet på över 25 procent.

- **Stöd till arbetskraftsrörlighet inom EU via Eures.** Stöd till ungdomar att ta del av den inre marknadens erbjudande om arbets-, lärlings- och utbildningsmöjligheter. Bland annat ingår Eures-portalerna som ger tillgång till över 1,4 miljoner lediga arbeten samt programmet Ditt första Eures-jobb som hjälper unga människor att hitta arbeten i andra medlemsstater genom att tillhandahålla ekonomiskt stöd för språkkurser och andra utbildningsbehov, resekostnader och integrationsprogram.

⁷ Social delaktighet kan vara att få nya vägar ut ur utanförskap, nya möjligheter att delta i samhällslivet som aktiv medborgare med egenmak och kompetens.

⁹ Europeiska kommissionen: Att arbeta tillsammans för Europas ungdomar: en uppmaning till insatser mot ungdomsarbetslösheten. Bryssel den 19 juni 2013. COM (2013) 447 final.

- **Underlätta övergången från utbildning till arbete.** Åtgärder för att underlätta övergången från utbildning till arbete genom att främja och tillhandahålla högkvalitativa lärlings- och praktikplatser och ta itu med kompetensbrister.
- **Påskyndande av reformer som har till syfte att skapa en verklig EU-arbetsmarknad** på längre sikt. Flera förslag har lagts fram för att bidra till att den inre marknaden ska fungera effektivare.¹⁰ Dessutom finns det fortfarande behov av att förbättra förutsättningarna att följa EU-lagstiftningen rörande arbetstillfällena och arbetsvillkor.
- **Åtgärder för att stödja skapandet av nya arbetstillfällen på kort sikt, särskilt i små och medelstora företag** och uppmuntra till anställning av ungdomar. Den europeiska kommissionen har lanserat en ny investeringsplan och uppmanar den Europeiska investeringsbanken (EIB) att öka stödet till små och medelstora företag bland annat genom olika former av mikrofinansiering och finansiering för sociala företag.

Vad har EU rekommenderat Sverige att göra för att minska ungdomsarbetslösheten?

Förutom att Europeiska kommissionen har en generell uppmaning till insatser mot ungdomsarbetslösheten har man också landspecifika rekommendationer med avseende på ungdomars sysselsättning. Rekommendationerna till Sverige är följande:

- **Satsa ytterligare på att förbättra integrationen på arbetsmarknaden för lågutbildade ungdomar** och personer med invandrarbakgrund genom kraftfullare och mer målinriktade åtgärder för att stärka deras anställbarhet och efterfrågan på dessa gruppers arbetskraft.
- **Stärk satsningarna på att underlätta övergången från skola till arbete, bland annat genom bredare användning av arbetsplatsbaserat lärande, lärlingsplatser och andra avtalsformer som kombinerar arbete och utbildning.**
- **Komplettera ungdomsgarantin så att den bättre omfattar ungdomar som inte går någon utbildning eller fortbildning.**¹¹

”Satsa ytterligare på att förbättra integrationen på arbetsmarknaden”

EU fokuserar även på entreprenörskap som ett medel för minskad ungdomsarbetslöshet. I en kommentar till 2020-strategin påpekar Europeiska kommissionen vikten av stödåtgärder till entreprenörskap¹². Kommissionen påpekar behovet av att skapa speciella satsningar riktade mot arbetslösa ungdomar, eftersom det finns få sådana satsningar idag. De föreslår att medlemsländerna bland annat kombinerar offentlig arbetsförmedling med starta-företag-tjänster och mikrofinansiering. Dessutom rekommenderar man medlemsländerna att skapa träningsprogram med inriktning på att starta företag för arbetslösa ungdomar.

Vad menas med sociala företag?¹³

I Sverige har den offentliga sektorn varit stark sedan efterkrigstiden och i stort stått för omhändertagande och kostnader för sociala problem. I andra länder har välgörenhetsorganisationer eller privat sektor spelat en större roll för att tillgodose sociala behov. Därför ser också lagstiftningen i EU-länderna väldigt olika ut. För att förstå hur sociala företag kan vara ett verktyg mot den ekonomiska krisen och ungdomsarbetslöshet är det centralt att skilja på några

¹⁰ Såsom ändringar av direktivet om yrkeskvalifikationer, direktivet om överföring av kompletterande pensions rättigheter, och direktivet om kontroll av efterlevnaden av rörliga arbetstagares rättigheter.

¹¹ Europeiska kommissionen. Att arbeta tillsammans för Europas ungdomar: En uppmaning till insatser mot ungdomsarbetslöshet. Bryssel den 19 juni 2013. COM (2013) 447 final. (sid 17)

¹² Entrepreneurship 2020 action plan: Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe. COM (2012) 795 final.

¹³ Definitionerna är plockade från europeiska kommissionens broschyr Social Economy and social entrepreneurship: Social Europe Guide. Volume 4. 2013.

nära besläktade begrepp. Dessa används i diskussioner och beslut på EU-nivån och förekommer i dokument som vi refererar nedan.

Socialt entreprenörskap:

Termen socialt entreprenörskap började användas flitigt först under 1990-talet i engelskspråkiga länder. Socialt entreprenörskap syftar framförallt på ett sätt att driva företag i syfte att förbättra samhället. En social entreprenör är med andra ord en person som använder affärsteknik för att lösa samhällsanknutna problem. Socialt entreprenörskap kan initieras och drivas av individer, organisationer och/eller företag.

Social ekonomi:

Termen *economie sociale* dök för första gången upp i Frankrike i början av 1800-talet och kan närmast översättas med solidarisk/samhällelig ekonomi. Begreppet syftar på organisationer som har som huvudsyfte att bistå samhället och inte att skapa ekonomisk vinst. Ofta är demokratiska värderingar och beslutsprocesser centrala verktyg för medlemmar eller motsvarande huvudintressenter för att styra verksamheten för samhällets bästa. Verksamheter kan också ägas av enskilda eller mindre grupper som verkar för ett samhällsmål utan att ha deltagandeflytande. Inom Europa är de organisationsformer som brukar inkluderas i den sociala ekonomin stiftelser, ideella föreningar, kooperativ, sociala företag och ömsesidiga bolag. I Sverige brukar vi också räkna föreningar, folkbildning, trossamfund etcetera till den sociala ekonomins organisationer. I Europa är kooperativ särskilt vanliga inom områden såsom bank, hantverk, jordbruksproduktion och återförsäljning. Ömsesidiga bolag är huvudsakligen aktiva inom försäkringssektorn, medan föreningar och stiftelser har en framträdande position när det gäller hälso- och omsorgstjänster, sport och fritid, kultur och miljöfrågor. Dock finns det ingen gemensam juridisk definition på social ekonomi och de europeiska länderna accepterar och erkänner rättsligt begreppet i olika grad.

Sociala företag:

Ett socialt företag har till huvudsakligt syfte att göra en samhällsinsats och inte primärt att göra en ekonomisk vinst för sina ägare. Ett socialt företag erbjuder tjänster eller varor för marknaden och använder eventuell vinst för att nå samhällsnyttiga mål. EU:s Social Business Initiative (SBI) identifierar följande gemensamma drag för sociala företag inom EU.

- **Initiativet är taget av en grupp medborgare.**
- **Beslutsrätten är inte baserad på ägarandelar.**
- **Initiativet har en deltagande struktur, det vill säga personer som berörs av verksamheten involveras i driften.**
- **Begränsad vinstutdelning, inte mer än investerat riskkapital.**
- **En uttalad målsättning är att gynna samhället.**

Arbetsintegrerande sociala företag: Arbetsintegrerande sociala företag är en typ av sociala företag vars syfte är att integrera – i det arbetsintegrerande företaget eller i andra företag – personer som har svårt att få arbete. Integreringen sker bland annat genom en kombination av arbete och handledning, eller genom arbetsträning. Det finns arbetsintegrerande sociala företag i många olika branscher.

I EU:s medlemsländer drivs arbetsintegrerande sociala företag i en rad olika företagsformer, såsom ekonomiska föreningar, aktiebolag, ideella föreningar, stiftelser eller andra former, beroende på lagstiftningen i landet där de har startats. Det finns ingen organisationsform som är gemensam för EU:s medlemsländer; i Storbritannien finns bland annat *community interest company* (CIC) medan Italien har sociala kooperativ, och Frankrike har *Société coopérative d'intérêt collectif* (SCIC) och i Sverige finns ekonomiska föreningar.¹⁴

Sociala företag i andra EU-länder som ger ungdomar en plats i arbetslivet

Här ges några exempel på hur sociala företag i olika europeiska länder bidrar till att unga människor får arbete och meningsfull sysselsättning, samtidigt som de får stöd att växa som människor med ökad självkänsla och kompetens att agera på arbetsmarknaden.

Engelska Street League¹⁵ använder sig av fotboll för att nå arbetslösa ungdomar. Man vänder sig till ungdomar mellan 16 och 25 år som hör till de som står långt från arbete. Organisationen vänder sig till allt från unga tidigare straffade eller missbrukare till unga med utbildning som aldrig haft arbete eller unga med tidigare arbetserfarenhet som blivit arbetslösa. Fotbollen attraherar många och bidrar till att unga är intresserade av programmet. Organisationens mål är att få ett slut på strukturell ungdomsarbetslöshet i Storbritannien. Med nästan en miljon unga utan arbete ser Street League ungdomsarbetslöshet som det enskilt största hotet mot Storbritanniens framtid. Därför vänder sig Street League till dem som är svårast att nå. Basen är ett åttaveckorsprogram, med två timmar fotboll och två timmar i klassrummet per dag. Åttaveckorsprogrammet utvecklar deltagarnas anställningsbarhet genom att förbättra deras kommunikationsskicklighet, lagarbete och förmåga att sätta mål. Under utbildningen får deltagarna bland annat öva på att skriva CV och på att bli intervjuade av företagsrepresentanter. Street League är nominerade till den brittiska utmärkelsen *Social Enterprise Award 2013* och 81 procent av deltagarna går vidare till utbildning eller arbete.

Mazetas¹⁶ är ett exempel som ligger nära socialt entreprenörskap. Det är ett kooperativ i Sevilla, Spanien, vars syfte är att utveckla projekt för att bygga och förvalta hållbara bostäder och offentliga rum. De använder metoder som involverar ritning av byggprojekt, coachning och utbildning. Ett av verksamhetsområdena är ett nätverk med syfte att samarbeta med olika universitet, vilket bjuder in ungdomar att upptäcka verksamheten och att så småningom delta i verksamheten. Istället för att se övriga företag som konkurrenser, försöker Mazetas att samarbeta med både offentliga och privata företag i syfte att generera forskningsprojekt, att skapa nya arbetsområden och nya marknader. Mazetas är fortfarande litet - organisationen drivs av fyra unga grundare – men de planerar att anställa ytterligare några ungdomar och engagera ungdomar specialiserade på dokumentation av processer inom miljöteknik, jordbruk och industriell design. Eftersom hållbar arkitektur och ekologi är blomstrande områden i Spanien idag, är Mazetas övertygade om att de indirekt kommer att bidra till att skapa ännu fler arbetstillfällen för ungdomar. Mazetas vann The European Network for the Foundations for Social Economy, Pefondes,¹⁷ pris *For youth employment in the social economy 2011*.

”Satsa ytterligare på att förbättra integrationen på arbetsmarknaden”

¹⁴ Social economy and social entrepreneurship. Social Europe guide. Volume 4. Europeiska kommissionen 2013.

¹⁵ www.streetleague.co.uk/

¹⁶ <http://mazetas.com/>

¹⁷ The European Network for the Foundations for social economy.

I Polen finns ett annat spännande socialt företag som nominerats till Pefondes¹⁸ pris. I Polen är unga personer med funktionsnedsättning ofta hänvisade till att delta i specifikt anpassade aktiviteter och får sällan möjlighet att aktivt delta i samhället. För att förändra den situationen, grundade fyra unga personer med funktionsnedsättningar Kreatywni¹⁹, som är ett socialt kooperativ. Medlemmar och anställda i det polska kooperativet samarbetar med lokala myndigheter och tillhandahåller särskilda tjänster till sina kunder som till exempel stöd till äldre, sjuka, personer med funktionsnedsättning eller barn. Nyligen började Kreatywni även erbjuda konsulttjänster till företag som vill anställa personer med funktionsnedsättningar. Kreatywni har tolv anställda som alla är medlemmar i kooperativet, sex av dem är unga och ytterligare två unga skall anställas snart.

Inclui²⁰ vilket betyder inkludera, är ett portugisiskt arbetsintegrerande socialt företag som riktar in sig framförallt på ungdomar. Inclui är del av en större satsning i och av byn Santa Isabel som startade redan 1923 med ett hem för föräldralösa barn. Sedan 1986 har det vidareutvecklats med skola, ålderdomshem och det arbetsintegrerande företaget Inclui. Inclui har som huvudsyfte att främja anställbarheten för ungdomar som trots att de har genomgått en inledande yrkesträning behöver förbättra sina personliga färdigheter. Att arbeta för Inclui ger unga människor möjlighet att bygga upp sin kompetens, personliga färdigheter och förbättra sin tekniska självständighet vid utförandet av uppgifter som ingår i yrket. Företaget erbjuder tjänster främst för institutioner och företag och består av tre kärnverksamheter; elektriska arbeten, måleri och restaurering samt trädgårdsarbete.

Det kan vara svårt att komma in på arbetsmarknaden även för unga som har en högre utbildning. Catch 22²¹, är ett brittiskt socialt företag som bland annat arbetar med att engagera och träna unga talanger (18-30 år) – med andra ord de som vill ha erfarenhet, men inte kan få det på grund av att de inte har någon erfarenhet – därav namnet Catch 22 (efter Joseph Hellers roman med den svenska titeln Moment 22). Catch 22 driver bland annat ett program som består av fyra delar. En är ett 14 veckors multimedia/journalistik träningsprogram som arrangeras tillsammans med 10 medieföretag för att erbjuda ”learning by doing”. En annan är arbete med en kommunikationsbyrå där kunderna får möjlighet att anlita de oupptäckta nya talangerna. Programmet har vidare en egen tidning där de unga talangerna ska få möjlighet att visa vad de går för. Slutligen förmedlar Catch 22 kandidater till klienter så att ungdomarna kan komma vidare in på arbetsmarknaden.

Ytterligare ett annat exempel är det spanska MITWIN.net²² som har nominerats till EU:s European social innovation competition 2013. Mitwin är ett professionellt nätverk utvecklat för att underlätta kontakt mellan människor så att de kan dela erfarenheter och kunskap. Huvudsyftet är att minska den höga graden av ungdomsarbetslöshet genom att äldre med anställning delar sitt jobb med unga som står utanför arbetsmarknaden. På så sätt kan äldre som är på väg att gå i pension dela med sig av sina erfarenheter till unga på väg in på arbetsmarknaden. Mitwin kan på så sätt underlätta både inträdet i, och utträdet ur, arbetslivet.

¹⁸ <http://www.pefondes.eu/>.

¹⁹ <http://kreatywni.com.pl/>

²⁰ http://asi.no.sapo.pt/empresa_de_insercao.htm

²¹ <http://www.catch22mag.com/home>

²² <https://webgate.ec.europa.eu/socialinnovationeurope/directory/spain/organisation/mitwinnet>

I Danmark har Skovsgård²³ Hotel vunnit Socialøkonomisk årspris 2012.

Hotellet är kooperativt ägt av byn och ger arbetsplatser åt personer som står långt från arbetsmarknaden, bland annat unga med funktionsnedsättning. Hotellet var tidigare byns järnvägshotell men har nu ändrat karaktär. Förutom att vara hotell är det också kulturhus och medborgarhus. Målet med att fortsätta driva hotellet är att a) säkra att det fortfarande drivs hotell i Skovsgård; b) skapa arbetsplatser med särskilda villkor för människor som står utanför arbetsmarknaden, c) skapa en plats för kultursatsningar och medborgliga aktiviteter i Skovsgård.

Exemplen ovan visar att inom EU finns en rad erfarenheter av hur man med olika former av företagande i den sociala ekonomin kan arbeta mot ungdomsarbetslöshet.

Hur arbetar EU för att stärka sociala företag?

Som en del av Europeiska kommissionens initiativ för ansvarsfullt företagande tog man 2011 initiativ till en handlingsplan för sociala företag/socialt entreprenörskap inom ramen för Social Business Initiative (SBI). Social Business Initiative poängterar vikten av sociala företag därför att de har samhällsrelaterade ändamål (sociala och miljömässiga) i stället för att sträva efter vinstmaximering. Sociala företag enligt SBI har ofta innovativa lösningar på sina tjänster och/eller produkter och anställer ofta dem som står längst från arbete. På så sätt bidrar de till social delaktighet, anställning och minskad ojämlikhet. Kommissionen vill därför bidra till att skapa en gynnsam miljö för utveckling av socialt företagande i Europa. Förhoppningen är att genom det här initiativet kunna utnyttja tillväxtpotentialen fullt ut.

Det är framförallt tre hinder för sociala företag som man vill åtgärda:

- **Sociala företag har svårt att få finansiering.**
- **De är okända som företagsform.**
- **Lagar och regler är inte anpassade till deras speciella struktur.**

Europeiska kommissionen föreslog detta initiativ eftersom man menar att social business kan bidra till EU:s 2020-strategi genom att:

- **Generera hållbara arbetsplatser och underlätta integration både socialt och på arbetsmarknaden.**
- **Introducera effektiva sätt att minska utsläpp och återanvända avfall.**
- **Fokusera på innovation och deltagande användning av internet.**

Som framgår av beskrivningarna är social business ett bredare begrepp än (arbetsintegrerande) sociala företag när det gäller syftet för företagande men också när det gäller delat beslutsfattande och vinst. Social Business Initiative är en handlingsplan med elva prioriterade åtgärder, indelade i tre grupper.²⁴

Åtgärder för att förbättra tillgången till finansiering för sociala företag:

1. Nya åtgärder för att stimulera finansiering av sociala företag.

Kommissionen undersöker hur privata investeringsfonder kan hjälpa investerare och sociala företag att bättre utnyttja fördelarna med den inre marknaden. Detta inkluderar att se till att det inte finns några oavsiktliga hinder inom EU-fondbestämmelserna om effektiv styrning av investeringar till sociala företag.

”Satsa ytterligare på att förbättra integrationen på arbetsmarknaden”

²³ <http://www.skovsgaardhotel.dk/>

²⁴ Social Business Initiative- overview and status of actions (updated for GECES 28 11 2013 meeting).

2. Utvecklingen av mikrokrediter/mikrofinansier.

Mikrokrediter är ett viktigt verktyg för att skapa tillväxt och sysselsättning i EU. Flera länder har infört reformer för att främja mikrokrediter och främja framväxten av organisationer som tillhandahåller mikrokrediter som ett komplement till traditionella kanaler.

3. Europeiska finansiella instrument.

Europaparlamentet och rådet har nått en politisk överenskommelse om att EU:s program för sysselsättning och social innovation (EASI) ska ha en budget på 815 miljoner € för perioden 2014-2020. Inom ramen för denna föreslår kommissionen inrättandet av ett europeiskt finansieringsinstrument på 90 miljoner € som syftar till att underlätta de sociala företagens tillgång till finansiering för start, utveckling och expansion genom investeringar.²⁵

4. Investeringsprioritet för socialt företagande i strukturfonderna.

Kommissionen har föreslagit ett uttryckligt införande av en investeringsprioritering gällande sociala företag inom ramen för ERUF- och ESF-förordningarna från och med 2014. Det kommer att bli EU:s investeringsverktyg för genomförandet av Europa 2020-målen.

Åtgärder för att förbättra sociala företags synlighet

5. Kartläggning av de Europeiska sociala företagen.

Kartläggningen ska inkludera branscher, affärsmodeller, ekonomisk omfattning och skattesystem, villkor, gällande certifieringsbestämmelser samt identifiering av bästa praxis. Kartläggningen ska vara klar senast den 17 april 2014.

6. Skapa en offentlig certifieringsdatabas för sociala företag i Europa.

För att förbättra företagens synlighet och möjligheter för analys och jämförelser.

7. Främja ömsesidigt lärande och kapacitetsuppbyggnad.

Förberedelser pågår för att underlätta ömsesidigt lärande mellan EU:s medlemsstater och ge strategisk och operativ hjälp med att upprätta och förbättra de befintliga systemen för att stödja socialt entreprenörskap genom Europeiska socialfonden (ESF).

8. Skapandet av digitala plattformar för sociala investerare och entreprenörer.

Social Innovation Europe (SEI) är en sajt lanserad av EU mars 2011 för att fungera som ett nav och tillhandahålla relevant information för sina besökare och medlemsorganisationer. På plattformen Your Europe Business är kopplingen till SBI tydligare. Det är en praktisk guide till hur affärer kan göras i Europa. På plattformen Enterprise Europe Network är tanken att man ska kunna få stöd för sina SBI initiativ.

Åtgärder för att förbättra det juridiska systemet rörande sociala företag.

9. Förenkling, europeiskt samarbete över gränserna.

Det pågår en förenkling av den förordning som rör bland annat Europakooperativ samt förslag till en europeisk fond. den 8:e februari 2012 antog Europeiska kommissionen förslaget att underlätta aktiviteter över gränserna med samhällsnyttiga fonder och att göra det enklare för dem att stödja aktiviteter i hela EU. Dessutom ska EU-kommissionen studera ömsesidiga företag och deras gränsöverskridande aktiviteter.

10. Förenkla system för offentlig upphandling så att större vikt kan läggas på kvalitet särskilt när det gäller hälso- och sociala tjänster.

Dessutom undersöka om arbetsförhållandena för de personer som deltar i varu- eller tjänsteproduktionen som upphandlingen gäller kan beaktas. Förslaget antogs 20:e december 2011.

11. Förenkling av implementeringen av regler rörande statlig finansiering av lokala och sociala tjänster.

²⁵ Social Business Initiative- creating a favorable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, 2011.

Europeiska socialfondens roll för att stödja sociala företag i kampen mot ungdomsarbetslöshet

Europeiska socialfonden befinner sig nu i slutskedet av genomförandet av programperioden 2007-2013 och håller på att fatta de sista besluten inför nästa sjuårsperiod fram till 2020. I Sverige pågår en dialog med förhoppningar om regeringsbeslut våren 2014.

Europeiska kommissionen har gett uttryck för förväntningar om att Socialfonden ska kunna bidra till att förverkliga Europa 2020 strategin. I Sverige är Europeiska socialfonden en viktig finansiär av sociala företag, vilket medför att Svenska ESF-rådets fortsatta satsningar under den kommande programperioden är viktiga.

Svenska ESF-rådet kommer att stödja aktiv en inkludering genom att satsa på insatser som breddar arbetsmarknaden bland annat genom socialt företagande och verksamheter inom den sociala ekonomin. Denna verksamhet anses ha en viktig roll när det gäller att skapa vägar in på arbetsmarknaden. Därför ska möjligheten att söka stöd från socialfonden underlättas för företag och organisationer inom den sociala ekonomin och offentliga verksamheter.

EU:s syn på hur sociala företag kan bidra till minskad ungdomsarbetslöshet – en sammanfattning

En central strategi på EU-nivå är att hjälpa ungdomar starta företag. Det har visat sig att sociala företag, i högre grad än andra företag, har överlevt den ekonomiska krisen som drabbat Europa. Eftersom de har visat sig ha bättre återhämtningsförmåga från finanskrisen, finns det flera centrala tjänstemän och politiker som tycker att de borde ha en nyckelroll i Europas strategi för att komma ur krisen. EU-kommissionären Andor László, med ansvar för sysselsättning, socialpolitik och inkludering, menar att sociala företag bidrar till smart, hållbar och inkluderande tillväxt genom att möta samhällsbehov med nyskapande.

Sammanfattningsvis visar genomgången i detta kapitel att det finns goda erfarenheter inom EU av sociala företag i arbetet med att ge ungdomar möjlighet till arbete och försörjning. Det finns dock möjligheter att ytterligare utveckla insatserna.

Referenser

Europeiska kommissionen.

Social economy and social entrepreneurship. Social Europe guide. Volume 4. 2013.

Europeiska ekonomiska och sociala kommittén:

Yttrande om Social entreprenörskap och social företagande. 26/10 2011. INT/589. Bryssel.

Europeiska kommissionen.

Memo EU-åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. 28/05 2013. Bryssel.

Europeiska kommissionen.

Att arbeta tillsammans för Europas ungdomar.

En uppmaning till insatser mot ungdomsarbetslösheten den 19 juni 2013. COM (2013) 447 final. Bryssel.

Europeiska kommissionen.

Social Business Initiative.

Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation. 25.10.2011. COM (2011) 682 final. Bryssel.

Europeiska kommissionen:

EU measures to tackle youth unemployment. June 2013.

Europeiska kommissionen:

Entrepreneurship 2020 action plan: Reigniting the entrepreneurial spirit in Europe.

Den 9 januari 2013. COM (2012) 795 final. Bryssel.

Regeringskansliet:

Europa 2020- EU:s gemensamma tillväxt och sysselsättningsstrategi.

Regeringskansliet:

Fokus: flera unga i arbete. 2013. Stockholm.

Salto-Youth Inclusion Resource Centre:

Inclusion through employability: Youth work approaches to unemployment. January 2011. Bryssel.

Social Business Initiative:

Europeiska kommissionen, Social Business Initiative- overview and status of actions. (updated for GECES 28 11 2013 meeting). Bryssel.

Social Economy Europe:

Answer to the European Commission's consultation on the future EU 2020 strategy. 19/01 2011.

Tillväxtverket:

Temagruppen för Entreprenörskap och Företagande. Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad för långtidsarbetslösa. 22 augusti 2012. Stockholm.

Tillväxtverket:

Företag som öppnar dörren till arbetslivet.

Arbetsintegrerande sociala företag i Sverige 2012. 20/04. 2012. Stockholm.

Ungdomsstyrelsen:

Krifter från Temagruppen Unga i arbetslivet: Europeiska Socialfonden och unga. 2010.

WISE:

A WISE way of working: Work integration Social Enterprises and their role in European Policies. Guidelines for European Policy makers. Italy, 2009.

Arbetsintegrerande sociala företag i Sverige och unga arbetslösa

Sociala företag är – som vi ser i kapitel 1 – något som används alltmer i EU som verktyg mot ungdomsarbetslöshet. Samtidigt ges också kampen mot ungdomsarbetslösheten en än mer framskjuten plats i olika strategier och planer – så som till exempel i den Europeiska socialfonden, ESF. Men spelar företagandet inom den sociala ekonomin i Sverige i dag någon roll i kampen mot ungdomsarbetslösheten? Kan den spela en större roll? Här kommer de svenska arbetsintegrerande sociala företagen att granskas närmare ur ett ungdomsperspektiv.

Arbetsintegrerande sociala företag är företag som har som främsta syfte att skapa arbete åt dem som har svårt att få eller behålla arbete. Det kan handla om människor som har en livshistoria som gör det svårt att få arbete, kanske har de en längre tid av arbetslöshet bakom sig, en utbildning som inte matchar tillgängliga arbeten eller har drabbats av sjukdom. Det kan också finnas funktionsnedsättningar eller missbruk. När det gäller arbetslösa ungdomar är det ofta fråga om en kombination av avbruten utbildning²⁶ och bristande tidigare arbetserfarenheter.

Detta betyder att ett arbetsintegrerande socialt företag strävar efter att organisera arbetet så det passar dem som inte kan arbeta 100 procent av normen på arbetsmarknaden – och gör det möjligt för dem att arbeta 100 procent av sin förmåga. De strävar efter att stärka medarbetarnas förmågor och resurser genom ett socialt perspektiv i arbetet.

De första arbetsintegrerande sociala företagen – som vi beskriver dem i dag – började verka i början av 1990-talet – även om liknande lösningar har funnits längre. Från ett fåtal sociala arbetskooperativ har antalet växt till något över 300 stycken. Den exakta siffran är svår att slå fast då sociala företag inte finns som kategori i olika företagsregister. I stället baseras uppskattningen av antalet arbetsintegrerande sociala företag på en lista på frivillig basis som tillhandahålls av Tillväxtverket (och återfinns på www.sofisam.se).

Företagsformen kan skifta. Sociala företag kan vara aktieföretag, aktieföretag med särskild vinstbegränsning, stiftelser eller ideella föreningar, men det vanligaste är att de är ekonomiska föreningar. Vartefter har en etablerad svensk definition av arbetsintegrerande sociala företag vuxit fram som används av regeringen och myndigheter såväl som av företagen själva och deras företrädarorganisationer. Här nedan citeras regeringens beskrivning av vad som kännetecknar arbetsintegrerande sociala företag i Handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag, 2010:

Med begreppet arbetsintegrerande sociala företag avses företag som driver näringsverksamhet (producerar och säljer varor och/eller tjänster):

- ➡ med övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle. Svårigheterna att etablera sig på arbetsmarknaden kan vara av olika karaktär, såsom funk-

²⁶ För en fördjupning i varför ungdomar avslutar utbildningar, se Temagruppen Unga i arbetslivets rapport Tio orsaker till avhopp, 2013b.

tionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, bristande erfarenhet och kunskap som kan förväntas innebära lägre produktivitet och ökat behov av stöd från omgivningen. Men också en tveksamhet på arbetsmarknaden att anställa personer med tidigare problem som långtidssjukskrivning, missbruk och kriminalitet.

- ☞ som skapar delaktighet för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt. Delaktighetskravet i definitionen särskiljer de arbetsintegrerande sociala företagen från offentlig verksamhet, privata rehabiliteringsföretag och Samhall. Det har sin grund i den fasta övertygelsen att delaktighet i arbetet, den personliga utvecklingen men också i företagets drift och beslut ger unika förutsättningar för personlig utveckling, empowerment/egenmakt.
- ☞ som i huvudsak återinvesterar sina vinster i den egna eller liknande verksamheter. Arbetsintegrerande sociala företag är näringsdrivande verksamheter och strävar efter att producera ett överskott. De investerar överskott i enlighet med sitt ändamål. Investeringarna kan syfta till att utveckla verksamheten, integrera fler personer eller att utveckla medarbetarna genom kompetensutveckling eller andra insatser. Det övergripande syftet kan alltså beskrivas som ideellt, i likhet med vad som faller inom det civila samhället i stort.
- ☞ företag som är organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet. Arbetsintegrerande sociala företag är självständiga juridiska personer men har som leverantör, samarbetspart och rörande medarbetarnas försörjning och utveckling en nära relation till offentlig sektor. Sociala företag med större betoning på rehabilitering kan också driva affärsverksamhet där "målgruppen" arbetar, men fokus ligger mer på rehabilitering och vidareutbildning till annat arbete eller studier. Sociala företag med betoning på social gemenskap och sysselsättning kan driva affärsverksamhet med hög grad av anpassning till medarbetarnas förmåga och behov av stöd. Det arbetsintegrerande sociala företagandet skiljer sig således från företag med sociala mål i allmänhet, företag med verksamhet inom den sociala sektorn i allmänhet, privata företag som säljer rehabilitering/arbetsutbildning/arbetsförmedling och offentligt ägda rehabiliterings-/arbetsutbildningsverksamheter. Genom sitt ideella syfte och sin självständiga ställning i förhållande till offentlig verksamhet utgör de sociala företagen en viktig del av det civila samhället.

Som beskrivs ovan säljer dessa företag tjänster och/eller varor på marknaden. Det kan vara allt från städning, catering, IT-tjänster, fastighetsskötsel, caféverksamhet, second hand, bygg, redovisning, hunddagis, återvinning, med mera. Företagen återfinns inom en rad olika områden och antalet verksamhetsområden ökar. Ofta bedriver ett och samma företag verksamheter inom ett antal olika branscher, för att ge de anställda flera möjligheter till anpassade arbetsuppgifter.²⁷

Dessa trehundra företag har i dag cirka 3 000 anställda – ofta med någon form av lönestöd, som till exempel lönebidrag. De flesta företagen är små med från fem anställda upp till ett tjugotal. Men det finns ett mindre antal arbetsintegrerande sociala företag som har upp till ett hundratal anställda. I dag finns det arbetsintegrerande sociala företag i ett hundratal av Sveriges 290 kommuner. I ytterligare 50- 60 kommuner pågår verksamhet som syftar till start av arbetsintegrerande sociala företag.

Utöver de tjänster och varor man säljer på den öppna marknaden säljer nästan alla arbetsintegrerande sociala företag också vad som kan kallas arbetsinkluderande tjänster. Det kan handla om arbetsutbildning, prova på anställningar, rehabilitering, platser inom sysselsettingsfasen, validering eller utvärdering av arbetsförmåga.

”I dag finns det arbetsintegrerande sociala företag i ett hundratal av Sveriges 290 kommuner”.

²⁷ För mer information, se www.sofisam.se.

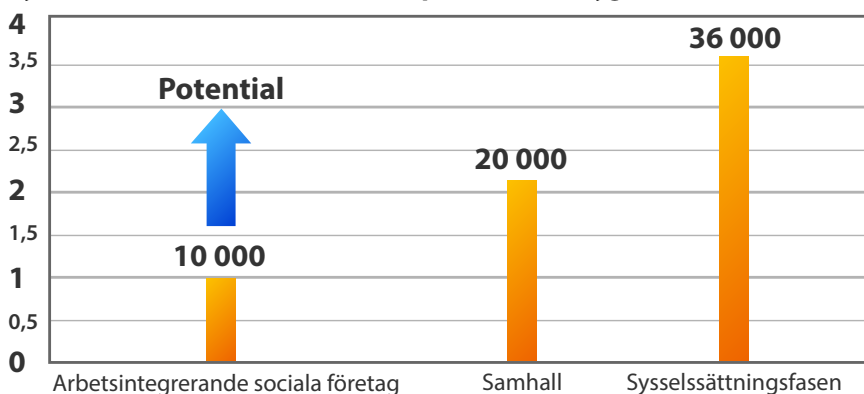
Så arbetsintegrerande sociala företag har ofta två huvudsakliga inkomstkällor. - Försäljningen av ordinarie varor och tjänster samt försäljningen av arbetsinkluderande tjänster. Det är viktigt att det finns en balans mellan dessa två intäktskällor. Säljer man för lite varor och tjänster så finns det inte tillräckligt med riktiga arbetsuppgifter för att kunna fungera arbetsinkluderande.

En chans att pröva och gå vidare

De arbetsinkluderande tjänsterna är en mycket viktig aspekt av arbetsintegrerande socialt företagande. De förklarar mycket av myndigheters, kommuners och finansiella samordningsförbunds stora intresse för de sociala företagen. Det råder brist på bra arbetsinkluderande platser och tjänster. De trehundra företagen innebär att utöver de 3 000 anställda, så erbjuds ytterligare flera tusen arbetsinkluderande tjänster. Totalt deltar cirka 9 000 – 10 000 personer i dessa företags verksamheter.

Det kan vara av intresse att jämföra arbetsintegrerande sociala företag med andra arbetsmarknadspolitiska instrument. I diagrammet nedan jämförs de sociala företagen med Samhall och Sysselsättningsfasen:

Sysselsatta i vissa arbetsmarknadspolitiska verktyg i tiotusental, 2014.

Som vi ser ovan så innebär i dag de arbetsintegrerande sociala företagen att cirka 10 000 personer erbjuds arbete eller arbetsinkludering i form av arbetsträning, praktik eller liknande. Samhall sysselsätter i dag cirka 20 000 personer på hel- eller deltid. Sysselsättningsfasen sysselsätter cirka 36 000 personer. När det gäller Samhall så finns det inget som tyder på att verksamheten kommer att öka i omfattning. Det finns heller ingen politisk vilja att Sysselsättningsfasen ska öka i omfattning. När det gäller arbetsintegrerande sociala företag finns däremot en utvecklingspotential (Som ovan visas med den blå pilen).

Landets kommuner tar ett allt större ansvar för långtidsarbetslösheten. Det gäller inte minst för de unga där kommunerna har ett uppföljningsansvar. Det finns en mängd kommuner som aktivt arbetar med olika åtgärder och projekt för att ge unga arbetslösa och andra grupper stöd till arbete. Inte minst genom något av landets cirka 220 finansiella samordningsförbund. Totalt är över 118 000 arbets sökande sysselsatta i olika kommunala åtgärder och mer än 4 600 kommunanställda arbetar med dessa frågor ²⁸ (För en jämförelse: Arbetsförmedlingen har cirka 12 600 anställda).

På grund av dessa åttaganden har man i många kommuner börjat intressera sig för de sociala företagen som ett verktyg bland flera för att bekämpa arbetslöshet. Detta inte minst då man upplever att man har börjat utveckla fungerande metoder – inte minst i de finansiella samordningsförbunden – för hur man ska ge långtidsarbetslösa stöd i att rusta sig för arbete – men att lämpliga arbeten saknas.

²⁸ SKL, 2012.

Eller som ett av Stockholms läns samordningsförbund formulerar sig i en projektansökan till Europeiska socialfonden:

Det finns ett stort behov av arbetsplatser som kan erbjuda tydligt avgränsade arbetsuppgifter, tillgång till handledarstöd, fasta rutiner och uppföljning för att möjliggöra en återgång till arbetsmarknaden eller för anställning på ett anpassat arbete. Arbetsintegrerande sociala företag har visat sig vara en bra plattform då de skapar arbetsplatser som fungerar utifrån varje individs förmåga.

Från SKL:s sida formulerar man sig så här:

Samverkan inom arbetsmarknadspolitiken är viktig och det är en utmaning att hitta fungerande former för samverkan mellan arbetsmarknadsförvaltningarna/-avdelningarna/-enheterna och – kanske framförallt – olika externa samarbetsparter antingen det sker inom ramen för samordningsförbund eller på annat sätt. Majoriteten av ”enkla jobb” har försvunnit. Det finns därför behov av att – till stöd för de svagaste grupperna på arbetsmarknaden - skapa olika former av skyddade anställningar av Komhall-typ, på sociala företag eller - via olika subventioner/ersättningar - hos privata arbetsgivare.²⁹

Det finns också en rörelse bort från en enkel aktiveringspolitik. Allt mer ses enbart okvalificerad praktik som allt mindre fungerande. I stället ökar intresset för insatser som innebär utveckling, lärande och kvalitetssäkrade arbetsuppgifter. Det pågår en utveckling inom OECD och EU där det talas om att framförallt unga med ofullständig grundutbildning är de mest sårbara och att ”jobb-först politiken måste ersättas med en kombination av utbildnings- och arbetsinsatser.”³⁰

Behovet av arbetsplatser och arbetsträning för ungdomar är stort. Temagruppen Unga i arbetslivet har gjort en kartläggning över ungdomar som varken arbetar eller studerar, som redovisas nedan:³¹

Målgruppen Vad gör de?

Unga i ålder 16 till 25 år som varken arbetade eller studerade under 2011. 112 100 individer varav 18 300 i åldern 16 till 19 år.	
Invandrat under året	7,2%
Statliga arbetsmarknadsåtgärder (>7 mån)	20,5%
Kommunalt stöd/åtgärder (>7 mån)	6,8%
Omvårdnad barn (>7 mån)	5,5%
Sjukdom eller funktionsnedsättning (>7 mån)	11,3%
Kombination av stöd 1–12 månader	17,1%
Ingen känd aktivitet	31,5%

I informationsbubblorna ovan så visas hur stor andel i respektive åldersgrupp som inte har en känd aktivitet av de som inte varken arbetar eller studerar. Av dem i gruppen 16 – 19 år, den blå bubblan, är andelen 59 procent och i gruppen 20 – 25 år, den orange bubblan, är andelen 26,2 procent.

I många sammanhang efterfrågas möjligheter för ungdomar att arbeta. Denna efterfrågan går att dela upp i två delar. I den första efterfrågas arbetsplatser som ger inkomst och arbetsträning över huvudtaget. Där handlar

²⁹ SKL, 2013.

³⁰ Parlamentariska socialförsäkringsutredningen, 2013b.

³¹ Se Temagruppen Unga i arbetslivet, 2013 års uppföljning av antalet unga som varken arbetar eller studerar. Ungdomsstyrelsen, 2013.

problemet om att ungdomar utan några särskilda övriga hinder har svårt att få tillgång till arbete.

Den andra delen handlar om ungdomar som av olika skäl behöver mer stöd för att komma in på arbetsmarknaden. Temagruppen Unga i arbetslivet har låtit projekt inom Europeiska socialfonden, ESF, beskriva deltagarna i projekt inriktade mot unga. En mycket komplex bild av problem framkommer – och det vanliga är att dessa problem samverkar. Det räckte inte oftast med att ha ett problem utan många gånger har man flera. Det påminner om forskaren Benny Hjerns begrepp: multipla behovsmänniskor – som innebär människor som behöver stöd inom en rad olika välfärdsområden. Eller som Temagruppen Unga i arbetslivet skriver i en av sina studier om unga i socialfundsprojekt:

Majoriteten saknar en fullständig gymnasieutbildning, många har en problematisk hemmiljö och en upplevd ohälsa. Det är ibland unga med neuropsykiatriska diagnoser och funktionsnedsättningar eller en kombination av olika funktionsnedsättningar. Det är ofta unga som behöver insatser under en längre tid, ibland i flera år. Projekten arbetar även med unga som inte har tillgång till ett kontaktnät som kan underlätta etableringen på arbetsmarknaden.

Ur Tema Unga i arbetslivets rapport: I praktiken sänker vi trösklarna, 2011.

TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET

Målgruppen Problembilden är komplex
(projektens bedömning av sin målgrupp)

Inte avslutad utbildning	Depression	Bristande kunskaper i svenska språket	Läs-och skrivsvårigheter
Saknar arbetslivserfarenhet	Neuropsykiatrisk nedsättning	Fysisk funktionsnedsättning	Intellektuell funktionsnedsättning
Social fobi	Kriminalitet	Missbruk	Problem i hemmet

Temagruppen Unga i arbetslivets resultat bekräftas från en rad andra undersökningar. Så har antalet unga som får aktivitetsersättning (förtidspension) på grund av psykiatriska och psykologiska diagnoser ökat i Europa och mycket kraftigt i Sverige. Den ökningen diskuteras i rapporten Förtidspensionering av unga, rapport nr 5 i den Parlamentariska socialförsäkringsutredningen. I rapporten ifrågasätts samtidigt orsakssambanden och man menar att det är svårt att bedöma och avgränsa medicinska problem från samhällsliga och sociala förhållanden. I rapporten konstateras att:

Vår slutsats är att den ökning av antalet unga och unga vuxna med aktivitetsersättning som har kunnat urskiljas med stor sannolikhet kan relateras till inträdeshinder på arbetsmarknaden och en benägenhet att medikalisera i grunden sociala problem.

Den slutsatsen får stöd i två rapporter från Inspektionen för socialförsäkringen där man dessutom drar slutsatsen att många unga som i dag får aktivitetsersättning (förtidspension) får det på grund av försämringar i skolvä-

sendet – tidigare skulle de inte fått samma diagnos.³² Man konstaterar dock att över en längre tid så går relativt många med aktivitetsersättning över till arbete i någon form.

Sammanfattar man resultaten från dessa analyser så hindras ungdomar som tidigare skulle gått ut i arbetslivet efter skolan, från arbete genom förändrade villkor i skolan och på arbetsmarknaden. Detta får omfattande personliga följder. Det påverkar livsekonomin – unga med aktivitetsersättning får betydligt lägre livsinkomst. Det påverkar livskvaliteten. Unga med aktivitetsersättning är kraftigt överrepresenterade när det gäller självmord. Det påverkar samhällets kostnader kraftigt. Gruppen med aktivitetsersättning mellan 19 – 29 år beräknas i en ohälsokuld kosta samhället 69 miljarder kronor under sin levnad.

En undersökning av deltagarna i de arbetsintegrerande sociala företagen skulle troligen också ge en liknande komplex bild av bakgrundsorsaker till arbetslösheten som de som beskrevs för långtidsarbetslösa unga i Socialfundsprojekt.

Temagruppen Unga i arbetslivet har också studerat vilka metoder man använder i olika projekt för unga. En sak visar sig: Med en komplex problembild räcker det inte med en eller ett par metoder. Vad man fann var att i vartannat projekt arbetar man med fler än 10 metoder på en gång.

TEMAGRUPPEN UNGA I ARBETSLIVET

Metoder; Möta behoven kräver samarbete och många typer av stöd
Hälften av projekten använder minst 10 metoder/arbetsätt

Samtalsstöd	<p>Vanligt i ungdomsprojekten</p> <p>Mindre vanligt i ungdomsprojekten</p>
Praktik	
Motivationshöjande insatser	
Stöd för att deltagaren ska få struktur i sin vardag	
Vägledning i att söka arbete	
Yrkesutbildning	
Vägledning i att söka studier	
Vidareslussning till stöd/andra insatser	
Stöd för att avsluta grundskole- eller gymnasieutbildning	
Vägledning stimulera entreprenörskap/eget företagande	
Friskvård	
Entreprenörskap	
Transnationellt erfarenhetsutbyte med andra länder	
Psykologstöd	
Tid utomlands i arbete, studier eller praktik för deltagare	

”Med en komplex problembild räcker det inte med en eller ett par metoder. Vad man fann var att i vartannat projekt arbetar man med fler än 10 metoder på en gång”.

³² Inspektionen för socialförsäkringen, 2011, se även Inspektionen för socialförsäkringen, 2012.

Flera av dessa metoder förekommer regelmässigt i en eller annan form även inom arbetsintegrerande sociala företag. I en antologi om arbetsätt och metoder i arbetsintegrerande sociala företag – Att lära av mirakel – konstateras också att det är sällan man bara använder en eller ett par metoder.³³

Ofta kombinerar man en rad olika metoder och insatser.

I en genomgång av 61 socialfondsprojekt med arbetsmarknadsinriktning riktade mot unga konstateras att projekten kännetecknas till större delen av insatser av social karaktär – ett socialt arbete. Det verkar finnas ett stort behov av att med individuellt anpassade åtgärder och individuellt bemötande först stödja de unga för att senare påbörja åtgärder för att mer direkt få arbete.³⁴

En av de vanligaste metoderna för långtidsarbetslösa – och inte minst unga sådana är praktik. Väl planerade och med resurser i form av handledning och tid kan praktik ge goda resultat.³⁵ Men i en rapport från ett projekt i Blekinge som länge arbetat med praktikplatser konstaterar man att även med sådana kan man nå vägs ände:

*Erfarenheten av projektet som arbetar med ungdomar framhåller också vikten av att inte ge ungdomar praktikplatser eftersom det motiverar dem att sköta ett arbete om de inte får en lön och arbete i den rätta bemärkelsen. Därför är det viktigt att skapa socialt arbetsintegrerande företag som kan ge plats till dessa ungdomar.*³⁶

Potential att växa

I dag finns det arbetsintegrerande sociala företag i cirka 100 av landets 290 kommuner och 52 procent av landets kommuner uppger att de samarbetar med sociala företag för arbetsmarknadsinsatser. Utav de 300 företagen återfinns merparten i ett fåtal kommuner. Det finns därmed en utvecklingspotential.

Siffrorna ovan baserar sig på den senaste större kartläggningen med diverse justeringar. Men sedan dess har utvecklingen gått vidare. Det står i Tillväxtverkets lista att det finns fyra arbetsintegrerande sociala företag på Gotland.

I dag är de sju. Likaså anges för låga antal i en rad andra kommuner. Men huvudbudskapet är att idag är det enbart i cirka en tredjedel av landets kommuner det finns arbetsintegrerande sociala företag och att det endast är i ett fåtal av dessa som det finns flera.

Om situationen i landet som helhet motsvarade läget i de tre regioner som har flest sociala företag skulle det kunna finnas över 900 företag med cirka 9 000 anställda som skulle kunna sälja mellan 24 000 till 30 000 arbetsinkluderande tjänster.

Och unga arbetslösa i dagens arbetsintegrerande sociala företag?

Ovan har visats att det finns en utveckling mot allt fler arbetsintegrerande sociala företag i Sverige. Och det finns en politisk vilja hos regeringen och alla riksdagspartier att stödja utvecklingen av arbetsintegrerande sociala företag. En liknande vilja finns uttryckt inom den Europeiska socialfonden inför programperioden 2014 – 2020. Men innebär detta att det finns en

”Det verkar finnas ett stort behov av att med individuellt anpassade åtgärder och individuellt bemötande först stödja de unga för att senare påbörja åtgärder för att mer direkt få arbete”.

33 Temagruppen Entreprenörskap och Företagande, Att lära av mirakel, 2012.

34 Tema Unga i arbetslivet, Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga, 2013.

35 Temagruppen Unga i arbetslivet, I praktiken sänker vi trösklarna, 2011

36 SPeL, Europeiska socialfonden, Guldkorn i Blekinge. Resultatanalys av ESF-projekten i Blekingenätverket hösten 2012, Bengtsson Åsa, Holmquist, Mats, (Blekinge, 2012)

potential för att bekämpa ungdomsarbetslöshet genom arbetsintegrerande sociala företag? För att kunna besvara en sådan fråga är det viktigt att veta nuläget. Hur ser det ut i de existerande sociala företagen när det gäller unga arbetslösa? Finns det möjligheter eller hinder för en sådan utveckling? För att få svar på detta genomförde Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi en undersökning med ett stort antal sociala företag genom telefonintervjuer³⁷ samtidigt som Temagruppen Unga i arbetslivet gjorde en motsvarande kartläggning via en enkät till ESF-projekt som var inriktade mot unga arbetslösa.

Telefonenkäten med de arbetsintegrerande sociala företagen genomfördes genom att 103 sociala företag kontaktades i den lista med något över 300 arbetsintegrerande sociala företag som upprättats av Tillväxtverket (Listan framställs åt gruppen för myndighetssamverkan för arbetsintegrerande sociala företag, och finns publicerad på gruppens hemsida; www.sofisam.se). Ett urval skedde för att få ett representativt urval av sociala företag från så många delar av Sverige och branscher som möjligt. Ett antal företag där man tydligt kunde se eller visste att dessa var inriktade mot målgrupper som utslöt unga arbetslösa, valdes bort. De 103 företagen kontaktades via e-post med information om undersökningen. Av de kontaktade valde 84 att delta i undersökningen.

Företagen i undersökningen varierade från inga anställda upp till som störst 140 personer. De som inte hade några anställda var i uppstartsfas och hade ännu inte fått ekonomi för att anställa någon i företaget.

Totalt så svarade 84 företag vilka tillsammans sysselsatte totalt 3 644 människor, varav 1 276 var anställda och 2 368 var i företagen på sålda arbetsinkluderande platser.

Få unga i de arbetsintegrerande sociala företagen i dag

Svaren visar att i de utfrågade företagen så är det få av de anställda som är i åldern mellan 15 – 24 år. Totalt på de svarande företagen var 58 personer i åldern 24 år och lägre, anställda eller drygt 4,5 procent av de totalt 1 276 anställda i de svarande företagen. I Sverige utgör ungdomar i åldern 15 -24 år i enlig Arbetskraftsundersökningen (AKU), 11 procent av de anställda (Oktober 2013).

En del av de svarande reflekterade över varför så få unga var anställda. Flera svarande menade att ofta startar man arbetsintegrerande sociala företag eller blir anställd på ett sådant efter en längre ”karriär” som arbetslös. För många är det först efter en längre erfarenhet av arbetslöshet, olika åtgärder och insatser som idén om socialt företagande blir aktuell. Ännu är detta med arbetsintegrerande sociala företag en okänd företeelse för de flesta. Dessutom börjar man ofta inom ett socialt företag genom någon åtgärd som praktik, rehabiliteringsplats eller liknande. Först efter en sådan insats brukar det blir aktuellt med anställning. Detta skulle kunna vara en förklaring till varför det är så få unga som är anställda i de granskade sociala företagen. I redovisningen från AKU-studien var det cirka hälften tjejer/unga kvinnor och hälften killar/unga män i åldern 15 – 24 år som var anställda. Det har inte gått att se könsfördelningen i vår enkät.

”...det skulle kunna finnas över 900 företag med cirka 9 000 anställda som säljer mellan 24 000 till 30 000 arbetsinkluderande tjänster”.

³⁷ Arbetet med telefonenkäten genomfördes av Lena Kristina Sköld, Tanke och Handling, ekonomisk förening och konsultföretag.

Men fler sysselsatta

När det gäller sysselsatta – det vill säga antalet unga i åldern 15 – 24 i olika sålda tjänster som praktik, pröva på, rehabilitering, med mera, så var de flera. Totalt var det 52 företag av de 84 svarande, som tillsammans... som tillsammans sysselsatte 279 unga. Antalet sysselsatta i varje företag varierade från 1 upp till 48 stycken.

Antalet företag	Antalet sysselsatta unga per företag
11	1
12	2
3	3
4	4
10	5
1	6
1	7
1	8
1	9
4	10
1	15
1	16
1	20
1	48
Summa:	52
Summa:	279

(Här topplistan i antalet platser med sysselsatta ungdomar: Hassela Gotland AB, 48 platser; Reningsborg, 20 platser; Mellanmålet, Stockholm, 16 platser; Aktivitetshuset i Ramsele, 15 platser)

Några av de svarande har svarat med intervall som 8 – 10 unga. I de fallen har vi valt att räkna det lägre antalet. Det visade sig finnas en viss förvirring bland de svarande om svaralternativen. En del har troligen svarat sysselsatta och inkluderat även de anställda. Andra har svarat sysselsatta utöver de anställda. Därför kan vi utgå från – för att vara på den säkra sidan – att minst 221 ungdomar, (det totalt uppgivna antalet sysselsatta, 279, minus de uppgivna anställda, 58), fanns på de svarande sociala företagen på sålda platser. Fördelning på kön eller på olika typer av platser går inte att utläsa. Det innebär att cirka åtta procent av de sålda arbetsinkluderande platserna på de sociala företagen gick till ungdomar i åldern 15 – 24 år.

Det finns dock ett möjligt mörkertal här. Flera arbetsintegrerande sociala företag berättar att de tar emot personer – och då även ungdomar – utöver de sålda platserna. Detta som tjänster åt kommuner eller individer. I hur stor omfattning detta förekommer är svårt att säga något om utan vidare studier, men olika kommentarer tyder på att det inte är ovanligt.

I sina svar har också flera företag berättat att de inte tar emot ungdomar yngre än 18 år. Detta dels på grund av ersättningsvillkor men också för att man upplever det problematiskt med försäkringsfrågor för de yngre.

Räknas gruppen anställda och deltagare samman så är det totalt 279 personer eller knappt 8 procent av de totalt 3 644 sysselsatta i de svarande företagen som tillhör åldersgruppen 15 – 24 år. Och något under 3 procent av de anställda tillhör åldersgruppen 15 – 24 år. Skulle samma förhållande råda bland alla arbetsintegrerande sociala företag som för de undersökta - innebär det att cirka 1 000 unga är sysselsatta.

Vad ungdomarna i åldern 15 – 24 år har gjort vid praktik, arbetsträning, rehabilitering och prova på platser

Vad har då ungdomarna gjort när de varit på de sociala företagen. Här avspeglas det faktum att de sociala företagen ägnar sig åt verksamheter som ska ge möjlighet till en mångfald av arbetsuppgifter. Bland svaren fanns dessa: Bygg- och fastighetsskötsel, café- och restaurangverksamhet, hushållsnära tjänster, social verksamhet (oklart vad detta innebär men flera sociala företag säljer olika sociala tjänster åt äldre och liknande åt kommuner), snickeri, textilverkstad, cykelvård, försäljning, second hand butik, biltvätt, bilreconditionering, hundpensionat, stallverksamhet, lokalvård, syateljé, reception, filmdokumentation, köksarbete, legoarbete, packning, grönyteskötsel, lagerarbete, prismärkning, trädgård, vaktmästare, butiksarbete, återvinning, grafisk design, screentryck, administration- och bokföring, konsthantverk, transportverksamhet och chokladpralintillverkning.

En intressant iakttagelse är att även om det fanns en del begränsningar på grund av bristande erfarenheter och att de unga till exempel inte hade körkort – så var arbetsuppgifterna inte särskilt skapade för unga – det var verkliga arbetsuppgifter motsvarande de som även vuxna skulle fått börja med. Många av arbetsuppgifterna ligger också inom en tjänstemarknad som förväntas växa.

Stort intresse för att sälja arbetsinkluderande tjänster för unga och unga vuxna

På frågan om företaget skulle vilja anordna arbetsintegrerande tjänster för åldersgruppen 15 – 24 år svarade 73 företag ja (ytterligare ett företag svarade ja, under förutsättning att det gällde ungdomar från 18 år och uppåt). Av dessa som svarade ja hade redan 59 stycken någon erfarenhet av att sälja arbetsintegrerande tjänster för ungdomar. Flertalet av dessa ville utvidga sitt arbete.

Några av de svarande kommenterar varför: Ungdomar berikar företaget, positivt med blandade åldrar i företagen, alla företag behöver hjälpas åt med att bidra mot ungdomsarbetslösheten, ungdomar är en prioriterad målgrupp, det är viktigt att fånga upp ungdomar och ge dem möjlighet att bygga självförtroende och arbetslivserfarenhet, viktigt för att förebygga kriminalitet och drogmissbruk, sociala företag är en bra miljö för ungdomar med olika problematik att landa ”mjukt”.

Det går här att se ett stort intresse för att arbeta med ungdomar. Och intresset är än större. När man tittar på de tio företag som svarat nej på frågan om de vill sälja arbetsintegrerande tjänster till unga, så konstaterar några av dessa att de har andra målgrupper. De vänder sig specifikt till plus 55 eller åtminstone medelålders och uppåt. Flera av de andra som svarar

” Skulle samma förhållande råda bland alla arbetsintegrerande sociala företag som för de undersökta - innebär det att cirka 1 000 unga är sysselsatta.”

nej till att sälja arbetsintegrerande tjänster uppger ändå att de funderar på att starta till exempel föreningar för ungdomar eller söka projektmedel för insatser för ungdomar.

Över huvud taget går utvecklingen i stort i landet från arbetsintegrerande sociala företag nischade mot särskilda grupper av arbetslösa mot företag där medarbetarna har olika bakgrunder.

Vad hindrar företagen från att sälja mer arbetsintegrerande tjänster till ungdomar?

Om nu flera arbetsintegrerande sociala företag vill arbeta mera med unga - varför gör man inte det då i större utsträckning? Här sammanfattas svaren dels på frågan: Varför tar ni inte emot ungdomar i åldern 15 – 24 år? och på frågan: Har ni några andra tankar kring ert företag och ungdomar i åldern 15 – 24 år? Svaren har grupperats under följande teman – där de tre första är de vanligaste:

Ekonomi:

En avgörande faktor var de olika sociala företagens ekonomi och allmänna sysselsättningsläge. Flera företag konstaterade att de inte hade råd att utvidga sin verksamhet eller ordna anställning för fler än de som redan var sysselsatta. Här tas bland annat upp att storleken på lönebidrag varit oförändrad under en längre tid. Det fanns svar som konstaterade att orsaken var ekonomisk och visade glida över i nästa tema:

Handledarstöd:

För att arbeta med ungdomar anser företagen att dessa behöver handledare. I dag har man antingen inte råd att själv bekosta ett sådant handledarstöd eller anser att det inte heller på andra sätt går att få ett tillräckligt handledarstöd.

Brist på anvisningar:

Flera företag berättar att de inte får uppdrag som rör ungdomar från Arbetsförmedling, Försäkringskassa, kommuner eller från LSS-handläggare.

Och så över till svar från enstaka företag:

Brist på ungdomar: Ett par företag konstaterar att det inte finns tillräckligt med ungdomar på de orter de är verksamma. Ytterligare ett par konstaterade att Samhall liksom privata anordnare hade "lagt beslag på" de tillgängliga ungdomarna. Det fanns en konkurrens.

Brister på idéer/lämplig sysselsättning:

Ett par företag trodde inte att den typ av arbete man hade skulle locka ungdomar. Det handlade då om lagerverksamhet eller städning.

Flera olika studier visar på behovet av relativt omfattande handledarstöd över en längre tid när man arbetar med arbetslösa ungdomar – särskilt de som inte lyckats så väl i skolan och varit arbetslösa en längre tid.

"I flera av de verksamheter vi mött har projektpersonalen arbetat mycket med motivationshöjande samtal och stöd både inför, under och efter själva praktiken. Hur lång tid som behövs beror på den unga individens situation, erfarenheter och delaktighet/motivation. Det kan ta 2 år, det kan gå fortare. // De unga praktikanterna lyfter att handledaren har tid för praktikanterna och att de är tillgängliga, tydliga arbetsinstruktioner och förväntningar samt tydliga instruktioner om vad man får och inte får göra som mycket viktigt i praktiken".³⁸

Även i SKL:s rapport om unga i tillfälliga kommunanställningar lyfts betydelsen av handledningen fram.³⁹

³⁸ Temagruppen Unga i arbetslivet, I praktiken sänker vi trösklarna, 2011.

³⁹ SKL, 2013.

För de sociala företagen handlar det om två saker. Man vill ha handledare som kan bli kompetenta på att arbeta just med unga arbetslösa och har tillräckligt med tid för detta. Det handlar om att ha tillräcklig kompetens.

Det andra är företagen ofta är hårt belastade med att hinna med att producera varor och tjänster. Liksom för många andra småföretag är man presad och den tillgängliga personalen behövs för produktionen. Det innebär svårigheter att frigöra någon av den ordinarie personalen tillräckligt för att kunna fungera som stöd och handledare. Då många i arbetsintegrerande sociala företag behöver en miljö med lite stress så är frågan om arbetsbelastning viktig.

Detta har lett till att till exempel det finansiella samordningsförbundet Östra Södertörn ger stöd åt sociala företag för att kunna anställa handledare så att företagen kan sälja och administrera arbetsintegrerande tjänster med bra kvalitet utan att den ordinarie produktionen belastas för mycket.

Allmänt påpekade flera företag att de sociala företagens ekonomiska möjligheter att ge arbete begränsats av att lönebidragens ersättningsnivå varit densamma sedan 2007. Ersättningsnivån har inte följt kostnadsutvecklingen.. Dessutom konstaterar flera företag att osäkerheten och kortsiktigheten i myndigheternas beslut om försörjning och stöd för ungdomar gör det svårt att arbeta med målgruppen. I Temagruppen Unga i arbetslivet har man länge observerat och drivit på kring frågorna om ungdomars arbetslöshetsersättning och menar att här finns stora möjligheter för förbättringar. I och med att ungdomar ofta hamnar utanför olika system så saknas det också finansieringsmöjligheter för olika åtgärder. Unga under 18 år får inte tillgång till insatser, och de täcks inte av försäkringar som andra målgrupper.⁴⁰

När det gäller samverkan med kommuner, Arbetsförmedling, Försäkringskassa och andra aktörer med ansvar för unga arbetslösa, upplevde många sociala företag att dessa sällan anvisade unga. Detta stämmer väl in i ett allmänt mönster för arbetsintegrerande sociala företag. Trots att flera myndigheter, som Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, har i uppdrag att stödja arbetsintegrerande sociala företag, så är okunnigheten hos handläggare och mellanchefer om dessa mycket stor. Ofta är samverkan lokalt beroende av enskilda engagerade och kunniga handläggare och eldsjälar. Likaså råder det också stor okunnighet i kommunerna om möjligheterna med sociala företag. Det finns också olika uppfattningar om dessa som verktyg för att bekämpa långtidsarbetslöshet och det är ofta enskilda handläggare som fattar avgörande beslut.

Det verkar som detta allmänna mönster i sin tur i ännu högre grad upprepas när det gäller ungdomar.

Ungdomsprojekt och socialt företagande

Temagruppen Unga i arbetslivet intresserar sig också för unga arbetslösa och företagande inom den sociala ekonomin. I sin ansökan om medel från ESF formulerar man sig så här:

"De offentliga aktörerna är också dåliga på att ta tillvara den kompetens som finns inom den ideella sektorn och hos sociala företag. Detta kostar - ungdomarna i form av personligt lidande och förlängt utanförskap och att deras resurser inte tas tillvara - samhället ekonomiskt genom kostnader för insatser, förlorade skatteintäkter samt att de går miste om arbetskraft i de fall det finns en bristsituation."

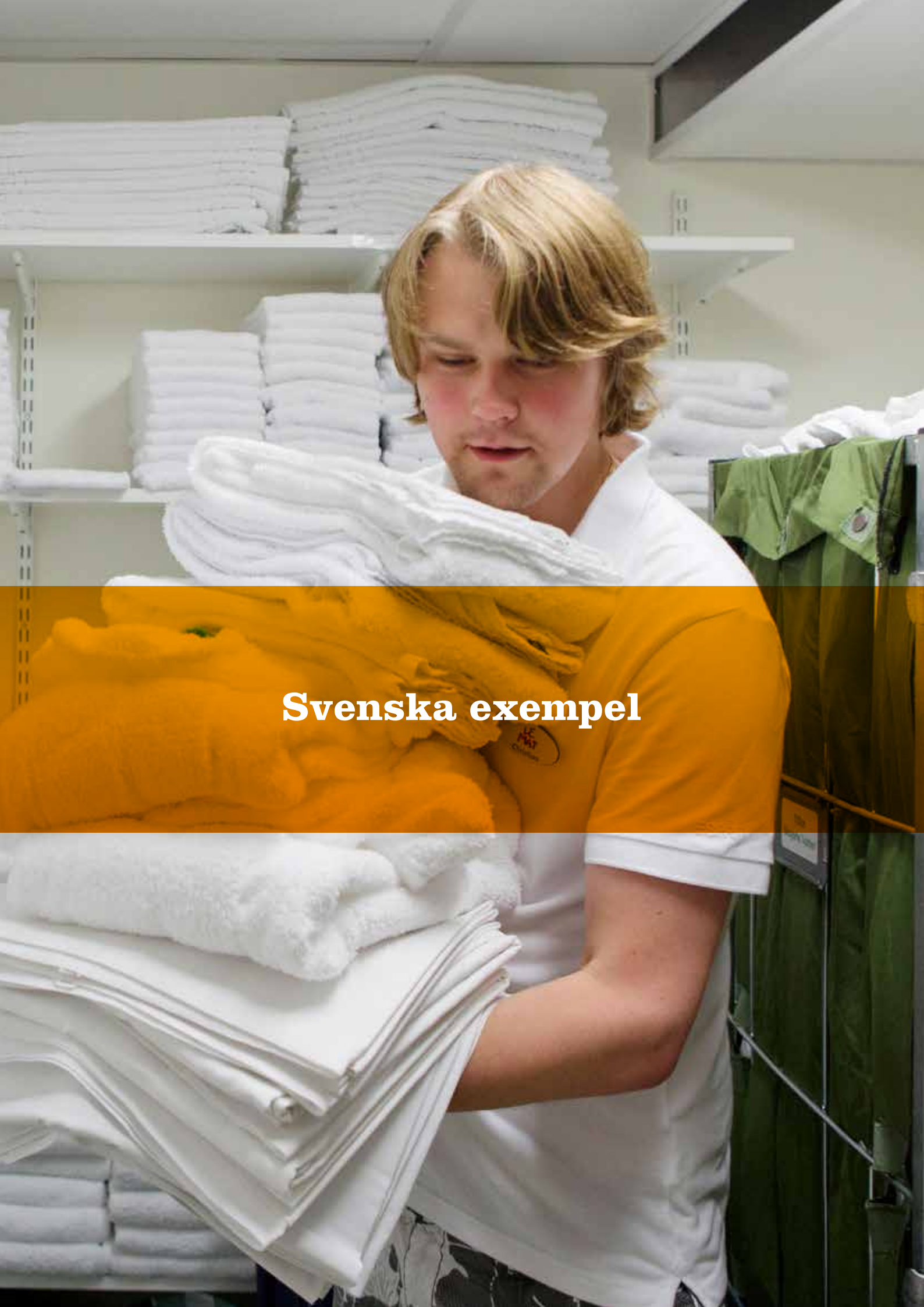
⁴⁰ Temagruppen Unga diskuterar detta i skriften Medfinansiering av ungdomsprojekt inom Europeiska Socialfonden under programperioden 2007 – 2013, 2010.

Dessutom arbetar Ungdomsstyrelsen, som är projektägare för Temagrupperna Unga i arbetslivet, med uppföljningen av politiken för det civila samhället. ⁴¹

Därför lade man till ett par frågor i en enkät till Socialfondsprojekt som identifierats som ungdomsinriktade om samverkan med arbetsintegrerande sociala företag och social ekonomi. Nu går det av svaren inte att avläsa hur man arbetade eller i vilken omfattning. Men av de cirka sjuttioalet projekten svarade tio att det på något sätt fanns arbetsintegrerande sociala företag med i deras verksamhet.

Ett intressant exempel – inte på ett arbetsintegrerande socialt företag, men väl på ett socialt företag, är Emmaus Björkå och deras projekt Aktivism – en väg till jobb inom social ekonomi. I detta projekt får deltagare träning i olika arbetsuppgifter inom företagets butiker, samtidigt som de anställda får utbildning i att möta nya deltagare och stödja dem samt utvecklar organisationen för ett sådant bemötande. Erfarenheterna visar på betydelsen av att också stötta och utveckla den mottagande organisationen på ett genomtänkt sätt.

”Erfarenheterna visar på betydelsen av att också stötta och utveckla den mottagande organisationen på ett genomtänkt sätt”.

Svenska exempel

Otrygg relation till kommunen

God vilja på papperet är inte samma sak som god vilja i praktiken. Låg kompetens om sociala företag hos kommunen skapar otrygghet för företagarna i SAK Umeå, som tvingas lägga värdefull tid på byråkrati.

Reportage och fotografier i Svenska exempel:
Anna-Karin Florén, Helgalundens kommunikationsbyrå.

Foto: Anna-Karin Florén

– Det är bra att vi är ett socialt företag, vi kan vara oss själva när vi är på jobbet, säger Anna Sporrang.

– Vi bryter ny mark i Umeå. Det finns många fina skrivningar om socialt företagande i kommunens dokument, men när det kommer till kritan är det svårare. Just nu upptar förhandlingar med kommunen en stor del av vår tid, säger Göran Forsberg, initiativtagare till Socialt arbetskooperativ Umeå eller SAK Umeå, en ekonomiska förening som driver två kafeterior i Umeå. En mindre i en grundskola och en större på gymnasieskolan Midgård. Föreningen har åtta anställda med funktionsnedsättning, varav sex är delägare. Företaget drogs igång som ett treårigt projekt, med Studieförbundet Vuxenskolan som projektägare och ekonomiskt stöd från Allmänna arvsfonden 2011.

Ersättning beror på handläggares välvilja

Omsättningen på 1,5 miljoner per år räcker för att täcka lönekostnader för de anställda som får lönebidrag och andra stöd från Arbetsförmedlingen, men inte till coachernas löner. När

stödet från Arvsfonden tar slut under 2014, behöver SAK dra in lika mycket på att sälja välfärdstjänster. Från början var deltagarna mellan 21-28 år, senare har det tillkommit personer över 30 år. Fyra av dem har daglig verksamhet i SAK Umeå, än så länge utan att företaget får ersättning från kommunen. För att få ersättning krävs tillstånd från Socialstyrelsen vilket man nu ansöker om.

– Vi valde att arbeta med ungdomar för att de fortfarande tror på sig själva och är lite kaxiga. Nackdelen är att de saknar ekonomisk trygghet. De som har en diagnos får en viss ersättning men storleken kan variera beroende på handläggare.

– Rutinerade handläggare kan vara pragmatiska, yngre handläggare tenderar att hålla hårdare på paragraferna.

Häftigt att vara företagare

Sofia Johansson och Anna Sporrang har varit med sedan starten. Båda har gått livsmedelsprogrammet, Sofia i sarskolan och Anna på gymnasiet. Sofia Johansson tycker om kundkontakten och jobbar i kaféet, medan Anna Sporrang alternerar mellan kaféet och produktionsköket, där man bakar kaffebröd och annat som säljs i skolan.

– Det är häftigt att vara företagare. Det roligaste är att få vara med och utveckla verksamheten, från catering till det lilla Café Torget på grundskolan och nu Midgård som är mycket större. Vi har lärt oss mycket på kort tid, säger Sofia Johansson.

– Det svåraste är att få folk att förstå vad vi gör. Vi är lite dyrare och har inte samma utbud som det tidigare kaféet. Vi måste gå med vinst, säger Anna Sporrang. Båda tycker att de vågar ta mer plats nu än innan de blev delägare i SAK.

Mycket mer än ett arbete – Idrottspartner i Norrbotten

Idrottspartner satsar på att utveckla gruppdynamik och samarbetsförmåga. Och effekterna låter inte vänta på sig. Utöver nya arbetstillfällen har gemenskapen lett till att medarbetarna skapat nya nätverk som bryter social isolering och föder vänskap.

Idrottsrörelsen i Norrbotten behöver hjälp med administrativa sysslor. Ekonomihantering och medlemsregister tar för mycket tid av de ideella föreningarnas ordinarie verksamhet. Detta gav upphov till affärsidén med ett socialt företag som säljer tjänster till idrottsföreningar.

– Vi började undersöka olika möjligheter och kom fram till att ungdomar med funktionsnedsättning, som har svårt att få arbete, skulle kunna göra det här. Då hade vi ingen tanke på att det skulle bli ett kooperativ, säger projektledare Allan Johansson, från Norrbottens Idrottsförbund.

Med stöd från Länsstyrelsen och Tillväxtverket kunde Norrbottens idrottsförbund starta ett tvåårigt projekt, IdrottsPartner.

Ut ur isolering

Under det första året identifierades idrottsföreningarnas behov, samtidigt fick ungdomarna utbildning i administration via Lernia.

– Vi tog på oss gratisuppdrag också för att öka lärandet, berättar Allan Johansson.

Men Idrottspartner handlade inte bara om arbetsträning, utan också om att ge möjlighet att utvecklas som individ. Några av ungdomarna som kom till projektet hade levt relativt isolerade och var skygga. Även de äldre var oerfarne och hade ibland fått allt serverat på silverfat hemma.

– Det var tufft för dem att komma in i en verksamhet där man måste stiga upp klockan sju varje morgon och ta ansvar utöver sina egna behov.

Projektet tog in en konsult från företagsrådgivaren Coompanion som arbetade med gruppdynamiken vid ett tio-tal tillfällen.

– Det hände otroliga saker under den här processen, säger Alla Johansson. Ungdomarna utvecklades socialt, började stötta varandra och fick självkänsla. Arbetet har lett till att ungdomarna spontant skapar egna nätverk, de umgås på fritiden och några har börjat träna.

Verksamhetsledare ger stabilitet

– Den positiva förändringen väckte tanken på att starta ett kooperativ, som en möjlig lösning för att säkra en hållbar verksamhet.

Vid jul 2012 blev Idrottspartner en självständig ekonomisk enhet. Idag arbetar sju ungdomar mellan 19-35 år i företaget. Hälften har oavslutade gymnasie- eller universitetsstudier bakom sig. De andra har gått i specialskolor upp till gymnasienivå.

– Som projektledare har jag arbetat tillsammans med projektägare och processledare. Vi har byggt en organisation och struktur för verksamheten. När projektet avslutas och företaget ska stå på egna ben måste allt finnas på plats, säger Allan Johansson.

Ungdomarna har fullt upp med utbildning och arbete. Allan Johansson menar att det behövs en verksamhetsledare för att bygga upp ett socialt kooperativ.

– Men jag håller det inte för omöjligt att de kan driva kooperativet självständigt om några år. Projektet IdrottsPartner tog slut sista januari 2014. Men en styrelse är vald, stadgar antagna och handlingar inskickade till Bolagsverket för registrering av ett företag.

Relationen i centrum

Marcus Karlsson är medlevare på Hassela Gotland.

Det betyder att han och hans barn bor med ungdomarna som är placerade här, sex veckor i sträck. Sen är han ledig i två. – Vi följer ungdomarna dygnet runt.

Vi blir som extraföräldrar, säger han.

Foto: Anna-Karin Florén

Marcus Karlsson, medlevare på Hassela Gotland, beskriver en allt hårdare ekonomisk verklighet.

HBV-hemmet (hem för vård eller boende) är inrymt i några äldre byggnader kring en bygata i Klintehamn på Gotland. Matsalen är Hasselas hjärta, den finns i en modern tillbyggnad i anslutning till ett av bostadshusen. Ungdomarna som kommer hit är 15-20 år och stannar mellan ett par månader upp till två år. Relationen är grunden för att de ska lyckas senare. Många har haft bristfälliga relationer under sin barndom och har istället hittat trygghet i gäng och kriminalitet.

– För att de ska våga släppa taget om det gamla krävs starka relationer till vuxna förebilder. De flesta som kommer hit saknar självkänsla och självförtroende, säger Marcus Karlsson.

Av tjejerna som har varit på Hassela klarar sig cirka 80 procent bra efter avslutad behandling. Motsvarande siffra för killarna är 60 procent.

Förändrad syn på vård av unga

Verksamheten här startade 1996. Då drevs Hassela Gotland i en stiftelse, men sedan 2003 är det ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning. Det betyder att eventuella överskott inte kan tas ut av ägarna, utan återinvesteras i verksamheten. Hassela har hela

Sverige som upptagningsområde, men under senare år har synen på hur stökiga ungdomar ska tas om hand förändrats.

– Idag väljer kommunerna lösningar nära ungdomarnas hem. Att skicka ungdomar till andra delar av landet kräver stora beslut av socialtjänsten, säger Mats Barre, Hasselas vd.

Resultatet är att de ungdomar som kommer till Hassela har svårare problematik. Det räcker inte med droger och bristfällig skolgång, som tidigare. Antalet boende har minskat från 95 till 30 personer. Cirka 70 procent är killar.

– Tidigare blev det några kronor över på rehabiliteringspengarna, den ersättning vi får från kommunerna. Men nu har vi tvingats rationalisera bort all kringverksamhet, säger han.

När Hassela var som störst fanns en mängd verksamheter som hunduppfödning, man utbildade narkotikahundar, drev djurpark, hade klädtextilverkning, vävstuga och café. Men överskottet räckte inte för att verksamheterna själva skulle bära sina kostnader.

Förlorad möjlighet till arbetsträning

Inom Hassela finns fortfarande ett kök där ungdomar kan gå som lärlingar och ett bygglärlingsprogram. I övrigt är verksamheten inriktad på skola och praktik. Ungdomarna går i vanliga skolor i Klintehamn.

Men Mats Barre drömmer om att kunna investera i fler verksamheter åt ungdomarna igen i framtiden.

– Samhällsekonomiskt är varenda unge som vi får fart på här värd tiotals miljoner för skattebetalarna. Men utan extra stöd för att backa upp lönsamheten har vi inte möjlighet att bedriva socialt företagande. Det finns inget café i hela Visby som skulle ge en praktikplats till våra ungar med deras historia av missbruk och kriminalitet.

Åldersdiskriminering att välja unga?

Om Mellanmålet – mötesplats och socialt företag.

Redan från starten var det en gyllene regel att bara ta in unga. De verksamheter som fanns då var främst till för människor med lång sjukdomshistoria, och kunde uppfattas som deprimerande för unga, men enligt lagen är det åldersdiskriminering.

Brita Zetterman, verksamhetsledare och Hanna Bergh, anställda på mötesplatsen och sociala företaget Mellanmålet i Stockholm.

Mellanmålet är en mötesplats och ett socialt företag för unga med psykisk ohälsa i Stockholm. Till lokalen på Kungsholmen kommer unga från 18 år och uppåt för arbetslivsriktad rehabilitering, social samvaro och aktiviteter.

– För personer med psykisk ohälsa är det viktigt att komma igång med rehabilitering tidigt. Unga behöver ibland andra typer av insatser, en del har inte gått ut skolan, eller saknar eget boende. Många som kommer till Mellanmålet har förlorat sina sociala kontakter. De har haft fullt upp med att tillfriskna, säger Brita Zetterman, som är verksamhetsansvarig på Mellanmålet.

God kommunikation

Tjugo personer arbetar på Mellanmålet, tio tillhör målgruppen och är anställda i samarbete med Arbetsförmedlingen. I genomsnitt kommer 30 deltagare på besök under en dag, men föreningen har cirka 100 medlemmar.

De som kommer till Mellanmålet via beslut från Arbetsförmedlingen ingår i en RESA-grupp. RESA är ett rehabiliteringsprogram med målet att deltagarna ska komma i studier, arbete eller annan sysselsättning. Programmet är 12 månader och deltagaren får ersättning via Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan. En stödperson stöttar vid kursval, val av praktikplats och myndighetskontakter.

Hanna Bergh är anställd på Mellanmålet. Hon kom till företaget för att gå RESA-programmet. Nu ansvarar hon för kurser, aktiviteter och växeltelefonen.

– Jag ville komma tillbaka till jobb eller studier, för att klara det måste man ha en plan. Eftersom man får utforma sitt eget RESA-program behöver man inte jämkas. Och det är trevligt att komma hit, man upplever det inte som en institution, säger hon.

Hon menar att det är viktigt att de som arbetar på Mellanmålet har egen erfarenhet av psykisk ohälsa.

– Besökarna ser oss som vänner. Det är lätt att få till en god kommunikation. Vi försöker se till att arbetssituationen inte är stressig. Personalen kan sätta sig ner och prata en stund om det behövs.

Man måste vara flexibel

– Vi är upphandlade av Arbetsförmedlingen och måste ta emot alla upp till 64 år. Åldersdiskriminering är förbjudet enligt lag. I början kom äldre personer, men Mellanmålet är ingen bra insats för dem. Nu får alla som är intresserade av verksamheten göra ett studiebesök först, säger Brita Zetterman.

Till Mellanmålet hör också ett nystartat socialt företag, Café Matlådan. Här finns en kock som är verksamhetsansvarig, alla andra är unga med psykisk ohälsa i arbetsträning eller anställning. – Matlådans utmaning är att arbeta med personal som saknar både utbildning och arbetslivserfarenhet. Man måste vara strukturerad och flexibel när man jobbar med unga, säger Brita Zetterman.

I inledningen av denna rapport visas hur EU ser ungdomsarbetslöshet som ett stort problem och vidtar en rad åtgärder för att motverka denna. EU ser också social ekonomi och socialt företagande som ett verktyg för att minska ungdomsarbetslösheten. Även i Sverige lyfts ungdomsarbetslösheten fram som ett stort problem i olika politiska sammanhang. Mycket tyder på arbetsintegrerande sociala företag skulle kunna spela en större roll i bekämpandet av ungdomsarbetslöshet.

Vad som också visas i rapporten är att det finns arbetsintegrerande sociala företag som redan gör en insats för att ge unga arbetslösa arbete men också möjligheter till praktik, rehabilitering, arbetsträning och validering av arbetsförmåga. Denna verksamhet är inte stor - ännu - men det finns en potential att växa om vissa hinder undanröjs.

Det finns behov av att ersätta de sociala företagen för handledarkostnader, ordna finansieringsmöjligheter för ungdomsåtgärder samt att sprida kunskap om möjligheterna med de arbetsintegrerande sociala företagen till aktörer som kommuner, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och andra verksamheter som arbetar med unga arbetslösa.

Det finns också behov av organisations- och kompetensutveckling hos de arbetsintegrerande sociala företagen för att dessa på ett bättre sätt ska kunna ta hand om ungdomar.

Både när det gäller att öka kunskapen hos olika aktörer om de sociala företagen som möjliga verktyg för unga arbetslösa och när det gäller kompetens- och organisationsutveckling för de sociala företagen skulle de Europeiska struktur- och investeringsfonderna kunna spela en avgörande roll.

För att de arbetsintegrerande sociala företagen ska bli ett bättre verktyg för unga arbetslösa krävs att företagens allmänna ekonomiska ställning förbättras genom olika insatser – som offentlig och privat upphandling utifrån sociala hänsyn, större affärsmässighet och fungerande stödstrukturer. Men det räcker inte. Temagruppen Unga i arbetslivet har visat på bristerna när det gäller ekonomisk ersättning till och för olika unga arbetslösa i projekt och utvecklingsinsatser. Dessa brister behöver åtgärdas.⁴²

Mot mer av lärande och stöd till individernas maktresurser

I flera studier har visats på att ungdomar som varit arbetslösa en tid behöver extra stöd i form av bemötande, tid för utveckling och särskilda metoder. Här sker nu runt om i EU en förändring mot tidigare arbetsätt. Detta enligt professor Jonas Olofssons rapport till den Parlamentariska socialföräkringsutredningen om Kommunala ungdomsanställningar.⁴³ I rapporten ser Olofsson en brytning i allt fler kommuner med den länge dominerande aktiveringspolitiska dogmen – jobb och sysselsättning först till varje pris. I en rörelse över hela EU går man allt mer från en aktiveringspolitik. Oreglerad och lågkvalificerad praktik kan leda till låglönefallor och låg produktivitet. I stället ser Jonas Olofsson behov av insatser där utbildning och stöd till individernas maktresurser är väsentliga inslag. Där individers rätt och behov av utveckling, lärande och arbete kombineras med behov av kvalificerad arbetskraft. Denna utveckling beskrivs i en rapport om kommunala

”Både när det gäller att öka kunskapen hos olika aktörer om de sociala företagen som möjliga verktyg för unga arbetslösa och när det gäller kompetens- och organisationsutveckling för de sociala företagen skulle de Europeiska struktur- och investeringsfonderna kunna spela en avgörande roll”

⁴² Temagruppen Unga i arbetslivet, Medfinansiering av ungdomsprojekt inom Europeiska Socialfonden under programperioden 2007 – 2013, 2010.

⁴³ Parlamentariska socialföräkringsutredningen, 2013a.

ungdomsanställningar, från SKL.⁴⁴ I dag är det relativt få ungdomar som är sysselsatta med dessa typer av åtgärder – cirka 3 000. Men de finns i ett sjuttioal kommuner och intresset ökar. Ungdomarna anställs för perioder mellan ett halvt år upp till ett år. Anställningarna kombineras ofta med olika former av utbildningar.

Temagruppen Unga i arbetslivet har i olika analyser av ungdomsprojekt och utvärderingar av dessa kommit fram till att det stora flertalet av dessa ägnar sig åt socialt arbete:

Analysen visar att relativt få projekt arbetar direkt med att få ungdomar i arbete. De flesta arbetar med socialt arbete i olika former. Det stora mervärdet av projekten var att genom individuellt bemötande, mer resurser i form av tid och personal kunna rusta ungdomar för att kunna gå vidare med mer arbetsmarknads- och studieinriktade insatser.⁴⁵

Tänket och arbetsmetoderna bakom dessa insatser förefaller passa in mycket väl i arbetsätten hos arbetsintegrerande sociala företag. Här skulle arbetsintegrerande sociala företag kunna ses som ett komplement för kommunerna. Kanske ungdomsanställningar skulle kunna anpassas för arbetsintegrerande sociala företag? Det är också intressant att jämföra intresset för och satsade resurser på de kommunala ungdomssatsningarna. De omfattar, som visas ovan, i dag cirka 3 000 ungdomar. Kring dessa har byggts upp en relativt omfattande byråkrati med stöd och utvärderingar – inte minst genom SKL. Vi såg att de 84 arbetsintegrerande sociala företagen som svarat på Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom den sociala ekonomins enkät, sysselsattes över 270 ungdomar. Skulle samma förhållande gälla inom övriga 200 arbetsintegrerande sociala företag i landet, motsvarar det knappt 1000 unga. Med en ytterligare satsningar skulle alltså de arbetsintegrerande sociala företagen kunna bli ett viktigt verktyg för kommunerna.

I rapporten Kommunala ungdomsanställningar görs en granskning av verksamheten i tio kommuner. Vissa slutsatser dras. Ungdomsanställningar behöver en kombination av arbete och lärande och utbildning. När arbetsliv och lärande kombineras ger det bra resultat. En annan slutsats är att man i många kommuner bygger upp en stödstruktur genom arbeidskonsulenter, coacher och stödpersonal, vilket möjliggör insatserna och en individualisering.

Resurser för handledarstöd framhölls som en viktig förutsättning för mer ungdomsinriktad verksamhet. Temagruppen Unga i arbetslivet konstaterar att en styrka hos de arbetsintegrerande sociala företagen är att de ligger närmare den ordinarie arbetsmarknaden än flera offentliga åtgärder och att deltagarna i dessa förvärvar erfarenheter och kunskaper som innebär att de har goda förutsättningar att få arbete hos andra typer av arbetsgivare.

Om det är så att det i många projekt och ungdomsinsatser först rustas för att senare kunna ges mer aktivt stöd till arbete blir de arbetsintegrerande sociala företagen intressanta då de direkt använder arbetet som en medveten metod för att stärka människors resurser samtidigt med ett socialt perspektiv. Här har delaktighet i beslutandet – såväl i det dagliga arbetet som i företaget som helhet – en avgörande roll. Arbete och delaktighet ger såväl arbetslivserfarenhet som möjlighet att växa och utvecklas som människa.

”Om det är så att det i många projekt och ungdomsinsatser först rustas för att senare kunna ges mer aktivt stöd till arbete blir de arbetsintegrerande sociala företagen intressanta då de direkt använder arbetet som en medveten metod för att stärka människors resurser samtidigt med ett socialt perspektiv.”

Detta i kombination med att i det arbetsintegrerande sociala företaget möter man människor som delar samma erfarenheter som de arbetslösa kan innebära fördelar för särskilda ungdomsgrupper. Just framgången med att blanda olika åldersgrupper lyfts fram av Alec Carlberg, en av initiativtagarna till ett av de äldsta och största arbetsintegrerande företaget, Basta. Först misslyckades man med ungdomsgrupper. Men när man blandade unga och äldre gick det bra. Här behövs mer av uppföljning, utvecklingsarbete och utvärdering.

Det står också klart att vi vet för lite om möjligheterna till att kombinera arbete i arbetsintegrerande sociala företag med olika slag av utbildningar. I samband med det går också att lyfta frågan om validering. Det var en del av verksamheten i vissa kommuners satsningar på ungdomsanställningar – till exempel i Skellefteå kommun. Även flera sociala företag har – inte minst via olika former av Socialfondsprojekt - utvecklat olika verktyg för validering av yrkes- och annan kunskap. Här skulle behövas en kartläggning kring om valideringen kan appliceras på ungdomar eller om det behövs metodutveckling.

Alla arbetslösa är inte lika. Så inte heller arbetslösa unga. Vi har sett att många möter ett antal hinder för att kunna få arbete. Ett stort antal har bristande skolresultat, funktionsnedsättningar, mår dåligt fysiskt och psykiskt. För dessa ungdomar skulle de arbetsintegrerande sociala företagen kunna spela en avgörande roll. Ta till exempel gruppen ungdomar och unga vuxna med aktivitetsersättning. I flera rapporter har slagits fast att denna grupp har ökat kraftigt. Den främsta orsaken är en ökad psykisk ohälsa. Samtidigt pekar studier på att det troligen är försämringar i skolan samt förändrade villkor i arbetslivet som framförallt ligger bakom denna ökning. Något som tyder på detta är att även om antalet unga med aktivitetsersättning ökat så lyckas efter några år flera av dessa ändå etablera sig på arbetsmarknaden. Denna grupp av ungdomar skulle kanske kunna göra det snabbare och i större omfattning genom en mer stödjande övergång från skola till arbetsliv via arbetsintegrerande sociala företag?

Men som Temagruppen Unga i arbetslivet konstaterar – då den stora mängden av ungdomsinsatser sker inom offentlig sektor så är det viktigt att de arbetsintegrerande sociala företagen odlar sina starka sidor – att arbeta med verkliga uppgifter, att stärka individernas egna resurser och att verka över tid. Dessutom vill temagruppen lyfta fram att många insatser för ungdomar sker i projektform eller tidsbegränsade politiskt beslutade insatser. För ungdomar med flera typer av hinder behövs tid och kontinuitet och där kan arbetsintegrerande sociala företag vara en lösning. Men även de olika insatserna och stöden för de arbetsintegrerande sociala företagen behöver vara långsiktiga – vilket bör påverka kommuners, samordningsförbund och de regionala strukturfondernas stöd och projektider.

Gunnar Gillberg, forskare kring ungdomar och arbetsliv vid Göteborgs universitet, har såväl goda kunskaper om sociala företag, som om arbetslösa ungdomar och unga vuxna. Han tvekar inte:

Det finns en stor potential hos arbetsintegrerande sociala företag som utnyttjas alldeles för lite i dag. Många ungdomar i dag längtar efter en kollektiv gemenskap men är samtidigt individualister. Sociala företag skulle passa dem utmärkt.

Gunnar Gillberg, forskare, telefonintervju, 2013-12-16.

Avslutningsvis konstaterar både Temagruppen Unga i arbetslivet och Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom den sociala ekonomin att mycket tyder på att kombinationen unga arbetslösa och företagande inom den sociala ekonomin har en utvecklingspotential. Det behövs därför

allmänt mer stöd till fler hållbara arbetsintegrerande sociala företag, det behövs mer stöd till att ungdomar ges en större plats inom dessa företag och det behövs mer av både kunskaps- och utvecklingsarbete inom området för såväl myndigheter som företagen inom den sociala ekonomin. Det är också få unga arbetslösa i dag som känner till arbetsintegrerande sociala företag. Vi ser här ett tydligt behov av att dela och sprida information om dessa företag och verka för att de får förutsättningar som garanterar deras utveckling och hållbarhet.

Källor:

Carlberg, Alec, Ett bättre liv är möjligt.

Om empowerment och social mobilisering, NTG Socialt företagande, Svenska ESF-rådet, NUTEK, (Stockholm, 2005)

Inspektionen för socialförsäkringen, Unga med aktivitetsersättning.

Den senaste utvecklingen och hypoteserna om orsakerna till utvecklingen, R: 2011: 10, (Stockholm, 2011)

Inspektionen för socialförsäkringen, Aktivitetsersättning.

Från förlängd skolgång till nedsatt arbetsförmåga, R: 2012: 1, (Stockholm, 2012)

Parlamentariska socialförsäkringsutredningen, Förtidspensionering av unga.

En utsortering efter utbildningsnivå och socioekonomisk bakgrund?, Underlagsrapport nr 5, (Stockholm, 2011)

Parlamentariska socialförsäkringsutredningen, Unga vuxna med aktivitetsersättning – risk för suicidförsök och suicid,

Underlagsrapport nr 13, (Stockholm, 2013a)

Parlamentariska socialförsäkringsutredningen, Kommunala ungdomsanställningar – om välfärdspolitiska vägval bortom aktiveringspolitiken,

Underlagsrapport nr 16, (Stockholm, 2013b)

SKL, Kommunernas arbetsmarknadsinsatser.

Enkätstudie 2012, (Stockholm, 2012)

SKL, Kommunala tidsbegränsade anställningar för arbetssökande ungdomar.

Enkätstudie 2013.

(Stockholm, 2013)

SPeL, Europeiska socialfonden, Guldkorn i Blekinge.

Resultatanalys av ESF-projekten i Blekingenätnätverket hösten 2012, Bengtsson Åsa, Holmquist, Mats, (Blekinge, 2012)

Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi, Att lära av mirakel.

Att vända arbetslöshet till hållbart företagande. En antologi om arbetsintegrerande socialt företagande, (Stockholm, 2012)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Tio orsaker till avhopp,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2013a)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Två tomma händer – en rapport om entreprenörskap,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2013b)

Temagruppen Unga i arbetslivet, 2013 års uppföljning av antalet unga som varken arbetar eller studerar,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2013c)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Funktionsnedsättning och etablering, PM,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2012)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Orka jobba,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2012)

Temagruppen Unga i arbetslivet, I praktiken sänker vi trösklarna till arbetslivet.

En skrift om meningsfull praktik, 2011:3, Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2011)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Medfinansiering av ungdomsprojekt inom Europeiska socialfonden 2007 – 2013,

Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2010)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Lärdomar från arbetsmarknadsprojekt för unga.

En analys av 61 utvärderingar av ungdomsprojekt finansierade av Europeiska socialfonden 2007 – 2013, Ungdomsstyrelsen, (Stockholm, 2013)

Temagruppen Unga i arbetslivet, Utvärdering av arbetsmarknadsprojekt för unga.

Vad utvärderingar och utvärderare säger om ungdomsprojekt finansierade av Europeiska socialfonden, Ungdomsstyrelsen 2012:2, (Stockholm, 2012)

Hjern, Benny, Välfärdsstatens institutioner och multipla behovsmänniskorna, ur Riv ner – bygg nytt!: en debattbok om samhällsstrukturer vid vägskalet,

Tjänsteakademien, (Söderhamn, 2001)

Temagrupp

Entreprenörskap och Företagande:

Telefon: 076- 534 54 61
E-post: Ebba.Sellstrom@kfo.se
Hemsida: <http://temaef.se>
Klara södra kyrkogata 1
Box 16355
103 26 Stockholm

Temagruppen

Unga i arbetslivet:

08-566 219 00
E-post: temagruppen@ungdomsstyrelsen.se
Hemsida: temaunga.se
Medborgarplatsen 3, 11 tr
118 94 Stockholm

Ungdomsarbetslösheten är stor. Allt fler ungdomar hamnar i längre arbetslöshetsperioder. Övergången från skola till arbetsliv är för många svår. I denna rapport granskar och diskuterar Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi och Temagruppen Unga i arbetslivet tillsammans möjligheterna för unga att etablera sig i arbetslivet via så kallade arbetsintegrerande sociala företag.

Arbetsintegrerande sociala företag är företag som drivs av människor som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Där finns kunskap om vad som krävs för att komma igen och arbetssätt anpassade till att överbygga olika hinder.

I rapporten ser man stora möjligheter med arbetsintegrerande sociala företag som verktyg mot den långa ungdomsarbetslösheten. Men då krävs också ett antal åtgärder för att möjliggöra en uppskalning av verksamheten.

Temagrupperna Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi och Unga i arbetslivet är två av fem temagrupper inrättades av Svenska ESF-rådet 2009 med uppdrag att kartlägga, sammanställa och sprida erfarenheter från projekten och olika intresseområden.